

**”JOUSTAVA RYHMÄ, SEHÄN ON VAIHTOEHDOISTA JOUSTAVIN JA SILLOIN
EI OLE PAKKO OLLA KOKO AJAN SAMANLAISESSA RYHMÄSSÄ” :
YLÄKOULUN OPPILAIDEN NÄKÖKULMA LIIKUNNAN OPETUSRYHMIEN
MUODOSTAMISEEN**

Jan Karjalainen

Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma

Liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2022

TIIVISTELMÄ

Karjalainen, J. 2022. Yläkoulun oppilaiden näkökulma liikunnan opetusryhmien muodostamiseen. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma, 52 s., 1 liite.

Yläkoulun liikunnanopetuksen perinteistä rakenteellista jakoa tyttöjen ja poikien liikuntaan on viime vuosina purettu valtakunnallisesti kiihtyvällä tahdilla. Helsinki on toiminut asiassa pioneerina, sillä se on yksi kaupungeista, joissa sekaryhmäopetus on yläkouluissa tänä päivänä vallitseva liikunnanopetuksen toteuttamistapa.

Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää yläkouluikäisten oppilaiden näkemyksiä siitä, millaisessa opetusryhmässä liikunnanopetus tulisi toteuttaa eri liikuntaympäristöissä. Erityisenä tavoitteena oli helsinkiläisten yläkoulujen oppilaiden näkemyksien selvittäminen. Näkemyksiin mahdollisesti yhteydessä olevina tekijöinä tarkasteltiin nykyistä ja aiempaa opetusryhmää, sukupuolta, luokka-astetta, liikuntanumeroa, valinnaisliikuntaan osallistumista ja opetusryhmän kokoa. Lisäksi selvitettiin, onko liikuntaympäristöllä vaikutusta oppilaiden näkemyksiin. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkein 334 oppilaalta kolmesta eri helsinkiläisestä koulusta. Määrällisen aineiston analysoinnissa käytettiin ristiintaulukointia sekä khiin neliö -testiä (χ^2).

Aiemmalla ja nykyisellä opetusryhmällä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys oppilaiden näkemyksiin. Opetusryhmän koolla oli tilastollisesti merkitsevä yhteys näkemyksiin. Muilla taustamuuttujilla, kuten luokka-asteella, sukupuolella, liikuntanumerolla tai valinnaisliikuntaan osallistumisella ei havaittu olevan yhteyttä näkemyksiin. Erillisryhmäopetuksen kannatus oli suurinta vesiliikuntaympäristössä ja pienintä luontoliikuntaympäristössä. Sekaryhmäopetuksen kannatus oli suurinta luontoliikuntaympäristössä ja pienintä vesiliikuntaympäristössä. Joustavan opetusryhmäjaon kannatuksessa ei ollut merkittävää vaihtelua eri liikuntaympäristöjen välillä. Eri opetusryhmätyyppien kannatus vaihteli huomattavasti eri liikuntaympäristöissä.

Tämän tutkielman tulokset ovat osittain samansuuntaisia aiempien tutkielmien kanssa. Aiemman ja nykyisen opetusryhmän tilastollisesti merkitsevä yhteys oppilaiden näkemyksiin tukee aiheesta aiemmin saatuja tutkimustuloksia. Tässä tutkielmassa havaittiin myös opetusryhmän koon yhteys oppilaiden näkemyksiin. Toisin kuin aiemmat tutkielmat, tämä tutkielma ei löytänyt havaintoa siitä, että liikuntanumerolla olisi yhteyttä oppilaiden näkemyksiin. Aiempien tutkimustulosten sekä tämän tutkielman perusteella voidaan sanoa, että liikuntaympäristöittäin vaihteleva joustava ryhmäjako olisi oppilaiden näkökulmasta paras mahdollinen liikunnanopetuksen toteuttamistapa. Tutkielman perusteella voidaan todeta, että vesiliikuntaympäristössä opetus olisi hyvä toteuttaa sukupuolen mukaan jaetuissa erillisryhmissä, kun taas muissa liikuntaympäristössä sekaryhmäopetus olisi suositeltavampaa.

Asiasanat: koululiikunta, opetusryhmä, liikunnanopettaja, liikuntaympäristö

ABSTRACT

Karjalainen, J. 2022. Forming groups in physical education – point of view of secondary school pupils considered. The Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Master's thesis, 52 pp., 1 appendix.

In recent years, the traditional structural division into boys' and girls' physical education groups in secondary school education is being dismantled at an accelerating rate nationwide. Helsinki has been a pioneer in this matter, as it is one of the cities where mixed group education is the prevailing way of implementing physical education in secondary schools today.

The purpose of this dissertation was to study the opinions of secondary school children based on the type of learning group in various physical education environments. The main objective was to find out the views of pupils in three different Helsinki schools. The present and previous PE group, gender, mark in school report, PE grade, and participation in optional PE activities were considered as possible factors having an influence on the opinion. In addition, it was investigated whether the physical environment of the activity had any impact on students' answers. The research material was collected through questionnaires from 334 secondary school pupils. Cross-tabulation and the chi-square test (χ^2) were used to analyze the quantitative data.

The earlier and the current teaching group had statistically a highly significant impact on the pupils' views. The group size had a lesser, but also a significant influence. Other background variables such as grade level, gender, school report mark in PE, or participation in optional PE, were not found to play any important role in their opinion. The support for dividing the pupils according to gender was highest in water sports environment and lowest while in nature. As far as tuition took place outdoors in nature, the pupils seemed to favor mixed gender groups, whereas same-sex groups received the lowest support in water sports. There was no statistically significant preference for exercise locations as to the flexibly divided learner groups. The views varied considerably depending on the environment.

The results of this dissertation are partly in line with the previous ones. The statistically significant association between the previous and the current teaching group supports the results obtained in earlier studies. Furthermore, the present research found out a connection between the group size and the opinions. Unlike earlier studies, this dissertation found no connection between the report marks and the preference how to divide the pupils into groups. Based on the results of the previous research and this study, it can be argued that a learner group division should be made according to the physical environment of the sports class. The dissertation seems to prove that PE tuition should be carried out in groups divided by gender in water sports environment, while gender-mixed groups would be recommended in other PE locations.

Key words: physical education, teaching groups, physical education teacher, PE environment

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO.....	1
2 KOULULIIKUNNAN RAKENTEIDEN HISTORIAA	4
2.1 Opetusryhmien muodostamisen historiaa.....	4
2.2 Liikunnanopettajakoulutuksen historiaa.....	11
3 LIIKUNNANOPETUKSEN OPETUSRYHMÄT	13
3.1 Erillisryhmäopetukseen liittyvät ilmiöt	13
3.2 Sekaryhmäopetukseen liittyvät ilmiöt	16
3.3 Joustavaan opetusryhmäjakoon liittyvät ilmiöt	17
3.4 Kansainvälinen näkökulma opetusryhmien muodostamiseen.....	20
4 TUTKIELMAN TARKOITUS, TUTKIMUSONGELMAT JA MENETELMÄT	22
4.1 Tutkimusongelmat	22
4.2 Tutkimuksen toteutus ja aineistonkeruu	23
4.3 Aineiston analysointi	25
4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	25
5 TULOKSET	27
5.1 Oppilaiden näkemykset liikunnanopetuksen toteuttamisesta eri liikuntaympäristöissä	27
5.2 Nykyisen ja aiempien opetusryhmien yhteys oppilaiden näkemyksiin.....	28
5.3 Luokka-asteen yhteys näkemyksiin.....	29
5.4 Sukupuolen yhteys näkemyksiin	32
5.5 Liikunnan arvosanan ja valinnaisliikuntaan osallistumisen yhteys näkemyksiin	34

5.6 Opetusryhmän koon yhteys näkemyksiin.....	35
6 POHDINTA.....	37
6.1 Tutkimuksen päätulokset.....	37
6.2 Johtopäätökset	40
6.3 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset.....	42
6.4 Jatkotutkimusehdotukset	43
LÄHTEET	45
LIITTEET	49

1 JOHDANTO

Suurin osa yläkoulujen liikunnanopetuksesta on perinteisesti järjestetty sukupuolten mukaan jaetuissa erillisryhmissä. Koululiikunnan opetusryhmät ovat viime vuosina olleet muutoksessa ja opetusryhmistä käyty keskustelu on voimistunut. Esimerkiksi Helsingissä kaikkien sukupuolten yhteisiin sekaryhmiin siirtymisestä tehtiin valtuustoaloite vuonna 2014. Myös Opiskelijoiden Liikuntaliitto sekä Helsingin opetus- ja liikuntalautakunta ottivat kantaa asiaan. Kysymys liikunnanopetuksen opetusryhmistä sisältyi jopa Helsingin Sanomien vuoden 2017 kuntavaalien vaalikonekysymyksiin (hs.fi). Keskustelu ryhmäjaosta syttyi jälleen liekkiin maaliskuussa 2018, kun Helsingin Sanomat julkaisi aiheesta artikkelin *Suomessa ammatit jakautuvat edelleen naisten ja miesten töihin – Miksi tytöille ja pojille pitää edelleen olla erilliset liikuntatunnit?* (Helsingin Sanomat 16.3.2018). Aiheesta syntynyt keskustelu on ollut erittäin tervetullutta, sillä sen johdosta opetusryhmäjaon perusteluja on eri tahojen puolesta pohdittu ja selvitetty huomattavasti aiempaa tarkemmin. On perusteltua todeta, että aihe on edelleen ajankohtainen.

Lähes kaikilla ihmisillä on kokemusta koulun liikuntatunneista ja sen myötä opetusryhmiin liittyvistä ilmiöistä. Monilla on erityisesti valinta- ja kilpailutilanteista ikäviä muistoja, jotka ovat syöpyneet jopa ruumiillisiksi kokemuksiksi (Kosonen 1998, 113–116; Simonen 1995, 71–77, Lehtosen 2003 mukaan). Suurimmalla osalla ihmisistä näkemys koululiikunnan opetusryhmistä perustuu ainoastaan omiin tai läheisten joko myönteisiin tai kielteisiin kokemuksiin, ei niinkään asiasta tuotettuun tutkittuun tietoon.

Aiheesta käyty keskustelu on ollut ajoittain mustavalkoista, sillä seka- ja erillisryhmät on pääosin nähty toistensa täydellisinä vastakohtina. Viime vuosina keskusteluun on tullut mukaan myös kolmas liikunnanopetuksen toteuttamistapa – joustava opetusryhmäjako. Joustavassa opetusryhmäjaossa ryhmän kokoonpano vaihtelee esimerkiksi siten, että erillisryhmäopetus ja sekaryhmäopetus vuorottelevat liikuntaympäristöstä riippuen. Joustavalla opetusryhmäjaolla voidaan tarkoittaa myös taito-, kiinnostus-, kokemus- tai rasittavuustason mukaan jaettuja opetusryhmiä.

Ryhmätyypeistä käyty keskustelu on vielä varsin tuore ilmiö. Tämän johdosta aiheeseen liittyvä kotimainen tutkimustieto on vähäistä, minkä vuoksi tieteellinen näkökulma on jossain määrin suppea. Tutkimustieto perustuu pääosin pro gradu -tutkielmiin ja eri tutkijoiden tekemiin selvityksiin. Opetusryhmiin liittyvissä tutkimuksissa keskeisenä elementtinä ovat olleet oppilaiden näkökulmat ja mielipiteet. Esimerkiksi opettajien tai rehtoreiden näkemyksiä on tutkittu huomattavasti vähemmän.

Viime vuosina lukuisat yläkoulut eri puolilla Suomea ovat siirtyneet perinteisestä ryhmäjaosta - erillisopetuksesta - sekaryhmäopetukseen. Yksittäisellä rehtorilla ja siten myös liikunnanopettajalla on merkittävä valta, vapaus ja vastuu ryhmäjakokysymyksessä. Tämä on johtanut siihen, että päätökset opetusryhmätyypin vaihtamisesta ovat olleet usein opettaja- tai rehtorilähtöisiä. Olisi suotavaa, että myös oppilaiden näkemykset huomioitaisiin päätöksiä tehtäessä ja niitä toimeenpantaessa.

Koululiikunnan opetusryhmistä käytävään keskusteluun on valittavissa runsaasti erilaisia näkökulmia, mikä on pro gradu -tutkielman kannalta varsin otollinen lähtökohta. Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, millaisia vastauksia liikunnanopetuksen kohderyhmä – eli oppilaat – antavat tähän ajankohtaiseen ja heihin konkreettisesti vaikuttavaan kysymykseen. Lisäksi selvitetään eri ryhmätyyppejä puoltavia tekijöitä ja liikuntaympäristön vaikutusta oppilaiden näkemyksiin. Tutkielmassa tarkastellaan myös liikunnanopetuksen ryhmäjaon ja liikunnanopettajakoulutuksen historiaa sekä perusteluita eri vuosikymmeninä. Tutkielma ottaa uuden näkökulman aiheeseen jakamalla jo hypoteesivaiheessa opetusryhmätyypit erillisryhmiin, sekaryhmiin ja joustavaan ryhmäjakoon. Liikunnanopetus jaetaan puolestaan kymmeneen eri liikuntaympäristöön. Näin on mahdollista tarkastella opetusryhmäkysymykseen liittyviä ratkaisuvaihtoehtoja yksityiskohtaisemmin.

Oppilaiden näkökulma opetusryhmiin liittyen on tärkeä, sillä liikuntatunneilla vallitseva ilmapiiri sekä tunneilla koettu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen pätevyys ovat merkittäviä tekijöitä siinä, miten oppilas suhtautuu liikuntaan myöhemmin elämässään (Graham 1992. 2). Opetusryhmän merkitys edellä mainittuihin tekijöihin on erittäin keskeinen. On tärkeää, että

opetusryhmä – olkoon kyseessä erillis-, seka- tai joustava ryhmä - tukisi mahdollisimman hyvin sekä liikunnanopetukselle asetettuja tavoitteita että oppilaiden kasvua ja kehitystä.

Osalle oppilaista peruskoulun pakollinen liikunnanopetus voi olla ainoa kosketuspinta liikkumiseen sekä erilaisiin liikuntamuotoihin koko lapsuus- ja nuoruusiän aikana. Tämän nykypäivänä valitettavan yleisen tosiasian tiedostaminen auttaa ymmärtämään ja toimii perusteluna sille, miten tärkeä rooli liikunta-oppiaineella on. Opetusryhmien organisoinnin on oltava optimaalista, jotta ryhmäjako mahdollistaa osaltaan Perusopetuksen opetussuunnitelmassa mainittujen liikunnanopetuksen tavoitteiden saavuttamisen mahdollisimman hyvin. Koska liikunta on sosiaalinen ilmiö, on opetusryhmä merkittävä tekijä siinä, millainen kokemus liikunnasta kullekin yksilölle jää.

2 KOULULIIKUNNAN RAKENTEIDEN HISTORIAA

Tässä kappaleessa tarkastellaan koululiikunnan rakenteiden historiaa sekä opetusryhmien muodostamisen että liikunnanopettajakoulutuksen näkökulmista. Liikunnanopetus on järjestetty useita vuosikymmeniä pääsääntöisesti siten, että kouluissa on yksi mies- ja yksi naisliikunnanopettaja, jotka opettavat oman sukupuolensa opetusryhmiä. Kappale läpivalaisee opetusryhmien muodostamiseen liittyviä kehityskulkuja 1840-luvulta tähän päivään. Lisäksi tarkastellaan liikunnanopettajakoulutukseen liittyviä muutoksia ja tekijöitä eri sukupuolten näkökulmista.

2.1 Opetusryhmien muodostamisen historiaa

Liikunnan opetusryhmien muodostamisen juuret ulottuvat syvälle historiaan. Koululiikunnasta ja opetusryhmistä on säädelty jo ennen nykymuotoisen peruskoulun ja nykyaikaisen liikuntaoppiaineen syntyä (Wuolio & Jääskeläinen 1993, 28–29). Opetusryhmien muodostamisen tarkastelu on syytä aloittaa jo vajaan kahdensadan vuoden takaa, autonomian ajalta.

Voimistelu kirjattiin ensimmäistä kertaa koulujärjestykseen vuonna 1842. Sen taustalla olivat ajatukset terveyden vaalimisesta ja sairauksien ennaltaehkäisemisestä. Sairauksia ja tauteja ei enää nähty väistämättöminä luonnonilmiöinä, vaan yhä enemmän sosiaalisina ongelmina. (Tähtinen 2011, 194) Tuolloin nousi esiin huoli nuorison liiallisesta paikallaanoloista, koulujen huonosta yleishygieniasta, yksipuolisesta ravinnosta, kouluaineiden paljoudesta, yllirasittumisesta ja erilaisista sairauksista (Wuolio 1982, 50). Koululiikunnan avulla koululaisten terveyttä pyrittiin parantamaan ja samalla koululaisia valistettiin muun muassa puhtauden sekä ruokavalion merkityksestä terveyden ylläpitämisessä. (Tähtinen 2011, 194)

Koululiikunta alkoi Suomen oppikouluissa pojille vuonna 1843. Oppilaiden terveyteen liittyvät huolet yhdistettiin kuitenkin erityisesti tyttöoppilaisiin, minkä vuoksi voimistelunopetusta alettiin vaatia enenevässä määrin myös tytöille. Kasvaneiden vaatimusten ja muun muassa

sanomalehdissä esitetyn painokkaiden näkemysten johdosta koululiikuntaa ryhdyttiin järjestämään myös tytöille vuonna 1873. Koululiikunnan alkuvuodet olivat kokonaisuudessaan haasteelliset, sillä tilojen, välineiden ja opettajien puute aiheutti opetuksen järjestämiselle huomattavia rajoitteita. (Wuolio & Jääskeläinen 1993, 17–18, 29, 38–39, 41–43)

Tyttöjen ja poikien liikuntaohjelmat olivat alusta alkaen erilaiset, mihin vaikuttivat silloiset käsitykset sukupuolten välisistä eroista. Tyttöjen voimistelunopetuksen taustalla olivat käsitys tytöistä poikia vähemmän liikkuvina ja pelko tyttöjen liikarasisituksesta. Poikien voimistelunopetuksessa keskeistä oli fyysisen voiman kehittäminen, kun taas tyttöjen voimistelussa haluttiin korostaa ”luontaista suloutta”. Tyttövoimistelun muutokset olivat vahvasti kytköksissä suomalaisen naisliikunnan ja -voimistelun kehitysvaiheisiin. Ajan myötä tyttöjen voimistelun rinnalle tulivat urheilu, kansantanssit, laululeikit ja jossain määrin pallopelit. Myöhemmin myös hiihto ja yleisurheilu tulivat mukaan tyttöjen ohjelmaan – poikien liikuntaohjelmassa ne olivat olleet jo aikaisemmin. (Wuolio & Jääskeläinen 1993, 17–18, 29, 38–39, 41–43)

Keskeisimmät poikien koululiikunnan päämäärät 1800- ja 1900-lukujen taitteessa olivat isänmaallisen mielen kehittyminen ja sotilaskunnan kasvattaminen. Maanpuolustus pysyi yhtenä koululiikunnan painotuksena edelleen 1900-luvun alussa, mutta yhteiskunnallisten muutosten ja tietoisuuden lisääntymisen johdosta liikunnan terveydelliset syyt alkoivat vähitellen syrjäyttää maanpuolustuksellisia syitä koululiikunnan perusteluna. (Tähtinen 2011, 195) Ensimmäisen maailmansodan jälkeen nousi esiin yleiseurooppalainen huoli kansalaisten fyysisestä kunnosta ja terveydestä kuten myös moraalista tilasta. Vuoden 1918 sisällissodan kokemuksiin peilaten oli selvää, että fyysisestä hyvinvoinnista huolehtimisesta tuli osa jokaisen kansakoululaisen velvollisuuksia. Psykkisen ja fyysisen näkökulman keskusteluun toi Lauri Pihkala, jonka mukaan liikunta-, luonne- ja siveellisyyskasvatusta ei ollut mahdollista erottaa toisistaan. (Tähtinen 2011, 202)

Vuonna 1916 julkaistiin ensimmäinen kansakoulun opetussuunnitelmaa koskeva mietintö. Oppiaineena oli edelleen voimistelu ja nimensä mukaisesti oppiaine oli painottunut erilaisiin voimisteluun liittyviin tehtäviin ja liikkeisiin. Voimistelun perustelu oli tullut terveysalan, eli

käytännössä lääkärien puolelta. He painottivat voimistelun kasvattavaa ja kehittävää merkitystä. Lääkärit suosittelivat myös eri sukupuolten erottamista voimistelutunneilla toisistaan. Sukupuolten erottamista tärkeämpänä pidettiin kuitenkin eri-ikäisten erottamista toisistaan. Komiteamietinnössä oli erikseen perusteltu eri-ikäisten oppilaiden erottaminen, mutta sukupuolten toisistaan erottamiselle ei ollut mainittu perusteita. (KM 1916, Bergin 2010, 17–18 mukaan)

Vuonna 1921 säädetyin oppivelvollisuuden myötä voimistelu oli keskeisessä osassa tyttöjen koululiikuntaa. Opetus muokkautui ajan myötä urheilun suuntaan. Kouluissa otettiin käyttöön urheilumerkkisuoritukset ja vuonna 1926 voimistelun rinnalle tuli myös uusi arvosteltava oppiaine – urheilu. (Wuolio & Jääskeläinen 1982, 143) Vuoden 1925 komiteamietintö jatkoi samalla linjalla edellisen mietinnön kanssa. Sukupuolten erottamista ei nähty yhtä tärkeänä, verrattuna eri-ikäisten tai eri kehitystasolla olevien oppilaiden erottamiseen toisistaan (KM 1925, Bergin 2010, 18 mukaan). Samoihin aikoihin alkoi laajempi yhteiskunnallinen keskustelu liikuntakasvatuksen ja maanpuolustuskunnan yhteydestä. Keskeisin asian puolestapuhuja oli Lauri ”Tahko” Pihkala, joka ehdotti useita muutoksia koululiikuntaan. Vuoden 1928 syksyllä senaatti asetti komitean, joka ehdotti muun muassa koulun liikuntatuntien määrän nostamista. Ehdotus ei kuitenkaan toteutunut. (Wuolio & Jääskeläinen 1993, 87)

Vuonna 1937 Kouluvoimistelu ja -urheilu -lehti toi oman näkemyksensä koululiikunnan sisällöstä käytyyn keskusteluun. Lehdessä suositeltiin koululiikunnan sisällöiksi karttojen ja kompassin tuntemista, retkiä ja niiden yhteydessä suunnistamista sekä ensiapukoulutusta. Vuonna 1942 maanpuolustukselliset syyt nousivat jälleen keskeiseksi taustavaikuttimeksi koululiikunnan sisällöille. Kouluhallitus vahvisti erityisen maanpuolustusopetuksen ohjelman valtion oppikouluille. Opetusohjelmaan sisältyi fyysisen kunnan kehittämistä, puolustustahdon vahvistamista ja sovellettua sotilaallisuonnollista valmennusta. Liikunnan opetussisällöissä korostettiin maastoleikkiä, kestävyys- ja jopa puolisotilaallisia harjoituksia. (Wuolio & Jääskeläinen 1993, 100–101)

Sotien aikaan maanpuolustukselliset tekijät olivat keskeisiä ja vahvoja, jolloin liikuntakasvatuksessa korostettiin vankkaa yleiskuntaa, perusliikuntalajien tärkeyttä ja etenkin

poikien opetuksessa yhä vahvempaa kilpailullisuutta. Nämä painotukset säilyivät myös sotien jälkeen. Suuntausta vahvistivat kouluihin opettajiksi hakeutuneet entiset upseerit. (Wuolio & Jääskeläinen 1993, 100–102) Toinen maailmansota sai siis kokonaisuudessaan aikaan runsaasti vaikutuksia, joista osa oli pidempiaikaisia.

Ensimmäinen sotien jälkeisenä aikana julkaistu, vuoden 1952 komiteamietintö ottaa ensimmäistä kertaa vahvasti kantaa sukupuolten erottelun puolesta runsain perusteluin. Keskeisiä perusteluita olivat liikunnan rasittavuussuhde ja sukupuolten erilaiset luonteenomaiset suoritustavat. Lisäksi sukupuolten väliset tasoerot nähtiin erottelun keskeisenä perusteena. Mietintö mainitsee myös muutaman lajin, jotka ovat sopivia ainoastaan pojille. Näitä ovat ainakin kolmiloikka, seiväshyppy ja jalkapallo. Telinevoimistelussa puolestaan määriteltiin tytöille ja pojille omat liikkeet. (KM 1952, Bergin 2010, 24–25 mukaan)

Sukupuoli oli siis ensimmäistä kertaa keskeisessä asemassa vuoden 1952 komiteamietinnössä. Mietinnön mukaan ”Sukupuoliset eroavuudet edellyttäisivät varsinkin yläasteella erilaista opetussuunnitelmaa tytöille ja pojille. (...) Huolimatta siitä, että opetussuunnitelma on yhteiselle pohjalle rakennettu, sitä voidaan soveltaa erikseen tytöille ja pojille”. Lisäksi mietintö ehdotti erilaisia käytännön toteuttamis- ja soveltamismahdollisuuksia opetuksen järjestämisen suhteen. (KM 1952, Bergin 2010, 24–25 mukaan)

Nykyaikainen peruskoulu syntyi vuonna 1970 (Wuolio & Jääskeläinen 1993, 133–135). Laki naisen kelpoisuudesta eräisiin valtion virkoihin ja toimiin sekä siihen liittyvä asetus kumottiin vuonna 1975, jolloin naisopettajan oli ensimmäistä kertaa mahdollista opettaa poikia. Tällöin myös miesopettajat alkoivat käytännössä opettaa tyttöjä, vaikka tämä oli ollut mahdollista jo aiemmin. Tämä oli liikunnan opetusryhmien näkökulmasta historiallinen ja keskeinen muutos. Opetuksen ryhmäjako tyttöjen ja poikien liikuntaan pysyi kuitenkin edelleen entisellään. (Wuolio & Jääskeläinen 1993, 140)

Vuoden 1985 Perusopetuksen opetussuunnitelman liikuntaan liittyvä osio otti kantaa sukupuoli- ja ryhmäjakokysymykseen vahvemmin kuin yksikään aiempi opetussuunnitelma tai komiteamietintö. Tyttöjen ja poikien erottaminen, heidän erilaiset lajisisältönsä sekä lajien

keskinäiset painotukset on perusteltu muun muassa tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta. Vuoden 1985 opetussuunnitelman mukaan sukupuolten tasa-arvoa edistetään erilaisilla lajisisällöillä sukupuolten erilaisten kiinnostuksen kohteiden sekä kehityksen erilaisuuden johdosta. Vuoden 1985 opetussuunnitelma antoi myös opettajalle erillisiä ohjeita eri sukupuolten huomioon ottamiseen liittyen. Esimerkiksi tyttöjen ja poikien väliset kehitys-, suoritus- ja motivaatioerot tuli huomioida opetuksessa. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 1985, liikunta)

Suhtautuminen sukupuoleen muuttui vuoden 1994 opetussuunnitelman liikunta-oppiaineen kohdalla huomattavasti aiempiin opetussuunnitelmiin verrattuna. Sukupuoli-käsite muuttui oppilas-käsitteeksi, minkä lisäksi oppiaineen tavoitteet ja sisällöt olivat kaikille oppilaille samanlaisia. Ensimmäistä kertaa suomalaisen koulun historiassa, liikunta-oppiaine oli muuttunut sukupuolineutraaliksi tavoitteiltaan ja sisällöiltään. Samalla on todettava, että ryhmäjako sukupuolen perusteella oli silti käytännössä ainoa liikunnanopetuksen toteuttamistapa. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 1994, 107)

Vuoden 2004 perusopetuksen opetussuunnitelma mainitsi jälleen ”5.–9. luokkalaisten, murrosikäisten, tyttöjen ja poikien erilaiset tarpeet ja kiinnostuksen kohteet” (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 161). Opetussuunnitelma toteaa, että vaikka tyttöjen ja poikien erillisopetus ei ole enää pakollista, voidaan kyseinen järjestely nähdä silti edelleen suotavana. Keskeisinä perusteluina erillisopetukselle ovat turvallisuustekijät, kontaktit ja voimaerot (Kuusi ym. 2009, 23). Keskeinen on myös se seikka, että vaikka eri sukupuolten erilaiset tarpeet on tunnistettu, liikunnanopetuksen tavoitteet ja sisällöt ovat silti samanlaiset kaikille sukupuolesta riippumatta. Tasa-arvoisuus voidaan nähdä myös siten, että oppilaat voivat mahdollisuuksien mukaan opiskella omalla kehitys- ja taitotasollaan. (Kuusi ym. 2009, 23)

Vuoden 2004 perusopetuksen opetussuunnitelma ei ottanut kantaa sukupuolten erilaisten tarpeiden taustatekijöihin tai siihen, miten opettajan tulisi huomioida sukupuolten erilaiset tarpeet. Opetussuunnitelma jätti kuitenkin opetuksen järjestäjälle valinnanvaraa ryhmäjaon ja ryhmää opettavan opettajan sukupuolen suhteen. Voidaan siis todeta, että sukupuoli- ja

opetusryhmäkysymyksessä vuoden 2004 opetussuunnitelma oli opetuksen järjestäjien ja käytännön toteuttajien näkökulmasta aiempia opetussuunnitelmia huomattavasti vapaampi. Berg toteaa väitöskirjassaan, että aiempien vuosikymmenten opetussuunnitelmissa annetut suuntaviivat eri sukupuolten opetussisältöjen eroista ja niiden perusteluista ovat vuoden 2004 opetussuunnitelmassa edelleen voimassa ja keskeisenä taustavaikuttimena, joskin vaikutus on epäsuora ja heikompi kuin aiemmin. (Berg 2010, 39)

Vuoden 2014 opetussuunnitelman arvoperustan mukaan koulussa annettavan opetuksen tulee edistää taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten välistä tasa-arvoa (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 16). Opetussuunnitelma ei ota kantaa opetusryhmien muodostamiseen, mutta painottaa, että riippumatta siitä, millaisissa ryhmissä liikunnanopetus järjestetään, kaikilla oppilaille tulisi olla samanlaiset opetussisällöt ryhmästä riippumatta. Opetussuunnitelman liikunta-oppiaineen osuus puolestaan korostaa muiden muassa yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja yhteisöllisyyden edistämistä liikunnan avulla (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 433). Opetuksen järjestäjien ja toteuttajien tehtäväksi jää päätös siitä, minkä ryhmätyypin avulla edellä mainittuihin tavoitteisiin on mahdollista päästä parhaiten. Liikunnanopetuksen kokonaisuuden näkökulmasta on kuitenkin huomattava, että ryhmätyyppi on vain yksi - joskin varsin keskeinen - tekijä liikunnanopetuksen tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta.

Tämänhetkisen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 18, 28) opetus kuvataan lähestymistavaltaan sukupuolitietoiseksi ja sukupuolen moninaisuutta koskevaa tietoa ja ymmärrystä lisääväksi. Sukupuolitietoisuutta ja sukupuolen moninaisuutta ei liikunnan osalta perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käsitellä.

Jääskeläinen ja kollegat (2015, 18, 68) määrittelevät sukupuolitietoisen opetuksen opettajan tietoiseksi käsitykseksi sukupuolesta ja sukupuolen moninaisuudesta, herkkyydeksi tunnistaa yksilöllisyys jokaisessa oppilaassa ja kyvyksi tunnistaa ja purkaa sukupuolittavia käytäntöjä. Sukupuolen moninaisuus sisältää ”kaikki sukupuolet ja sukupuoli-identiteetit ja sukupuolen ilmentämisen muodot” (Jääskeläinen ym. 2015, 13). Liikunnanopetuksesta puhutaan nykyisin

fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn kautta. Vuosiluokilla 7–9 fyysisen toimintakyvyn yhteydessä mainitaan liikuntaleikit ja pallopelit; jää-, lumi-, luonto-, perus-, musiikki- ja tanssiliikunta, palloilu ja voimistelu sekä uinti, vesiliikunta ja vesipelastuksen opetus. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 434–435)

Vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelma toteaa, että ”Jokainen oppiaine edistää sukupuolten tasa-arvoa omalla tavallaan”. Lisäksi ”Työtapojen, oppimisympäristöjen ja yhteistyökumppaneiden valinnassa kiinnitetään huomiota sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen”. Liikunta-oppiaineen kohdalla ei ole erityistä mainintaa sukupuolesta tai sen huomioon ottamisesta. Usean muun oppiaineen – kuten esimerkiksi musiikin – kohdalla todetaan näin: ”Työtapojen valinnassa kiinnitetään huomiota musiikkikulttuurin ja musiikin opetuksen mahdollisten sukupuolittuneiden käytäntöjen muuttamiseen” (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 424). Liikunta-oppiaineen kohdalla vastaavaa mainintaa ei ole. Useat tutkimukset, kuten esimerkiksi Urheilun takapuoli – tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa (Berg & Kokkonen 2016, 14–15,) osoittavat, että myös liikunnan ja urheilun piirissä on havaittavissa erilaisia sukupuolittuneita käytäntöjä. Opetushallituksen vuoden 2015 julkaisu *Tasa-arvotyö on taitolaji* kuitenkin tunnistaa liikuntakulttuurin sukupuolittuneet rakenteet, toimintamallit ja stereotyyppit sekä ohjeistaa opettajia niiden purkamiseen oppilaiden kanssa keskustellen (Jääskeläinen ym. 2015, 36).

Yhtä kaikki, tällä hetkellä voimassa oleva vuoden 2014 opetussuunnitelma jättää opetuksen järjestäjille ja toteuttajille valtaa liikunnanopetuksen opetusryhmien organisoinnin suhteen. Opetussuunnitelma antaa mahdollisuuden järjestää opetus tyttöjen ja poikien erillisissä ryhmissä, yhteisopetuksena sekaryhmissä, tai esimerkiksi erilaisin joustavin ryhmä- sekä opettajajärjestelyin. Opetussuunnitelmassa mainittu tasa-arvon tavoite kuitenkin edellyttää, että riippumatta ryhmätyypistä, jokaisen oppilaan opetusohjelmaan kuuluvat samanlaiset liikuntasäällöt. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 433)

2.2 Liikunnanopettajakoulutuksen historiaa

Akateeminen voimistelunopettajien koulutus alkoi Helsingin yliopiston voimistelulaitoksella miesten osalta vuonna 1882. Koulutus alkoi yksivuotisena kurssina painottuen käytännön liikuntaharjoituksiin. Ensimmäisinä vuosina hakijamäärä koulutukseen oli varsin pieni, eikä kaikkina alkuvuosina aloitettu uutta kurssia lainkaan. Koulutusta uudistettiin voimakkaasti jo vuonna 1894, eritoten naisten puuttumisesta aiheutuneen kritiikin johdosta. Kyseisenä vuonna naiset pääsivät ensi kertaa hakemaan koulutukseen. (Lahti 2017, 43–44)

Voimistelulaitoksen tilaa pidettiin 1940- ja 50- luvuilla taantumuksellisena. Tähän vaikutti osaltaan toinen maailmansota, jonka vuoksi koulutuksessa jouduttiin turvautumaan laajoihin poikkeusjärjestelyihin. Esimerkkinä voidaan mainita se, että sodan aikaan laitoksella oli ainoastaan naisopiskelijoita. Lisäksi kaikki käynnissä olleet koulutuksen kehittämishankkeet pysähtyivät, mikä johti entistä suurempaan kuiluun yhteiskunnallisen kehityksen ja voimistelulaitoksen tilanteen välillä. Vaikka tarve ja vaatimukset olivat ilmeisiä, erilaisten uudistusten tekeminen ja voimistelulaitoksen kehittäminen olivat sodan jälkeen yhtä haasteellisia kuin aiemminkin. (Wuolio & Jääskeläinen 1993, 162)

Vuonna 1951 tehtiin kattava selvitys siitä, miten liikunnanopettajaksi aikovien opinnot olisivat järjestettävissä tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Selvityksestä kävi ilmi muun muassa se, että osa laitoksella opetettavista liikuntalajeista sisältyi ainoastaan toisen sukupuolen opiskeluohjelmaan. Esimerkkeinä voidaan mainita vain naisille kuuluvat leikki ja kansantanssi sekä vain miesten opiskeluohjelmaan sisältyvät palloilu ja taitovoimistelu. (Lahti 2017, 46)

Voimistelulaitoksen opetuksen sisältö muodostui lähinnä yksittäisten opettajien opetussisällöistä. Opettajien henkilökohtaisilla laji- ja liikuntamuotomieltyyksillä oli merkittävä osuus siinä, mitkä liikuntamuodot kuuluivat opetusohjelmaan ja mitkä puolestaan jätettiin ohjelman ulkopuolelle. Lisäksi joidenkin opettajien opetuksen kerrottiin olleen poliittisesti latautunutta. (Lahti 2017, 46) Samassa yhteydessä tuotiin jälleen esiin se seikka, että voimistelunopettajien olisi hyvä voida opettaa myös toista koulussa opetettavaa oppiainetta.

Liikunnanopettajakoulutus alkoi eduskunnan päätöksellä Jyväskylässä vuonna 1963. Koulutus aloitettiin varsin vaatimattomissa olosuhteissa Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun filosofisen tiedekunnan kasvatustieteellisen osaston erillisenä liikuntakasvatuksen opintosuunnan toimintana. Jyväskylässä alkaneeseen koulutukseen valittiin heti aluksi sama määrä sekä naisia että miehiä, 30 kumpaakin sukupuolta. (Lahti 2017, 53)

Uusin ja täten ajankohtaisin uudistus liikunnanopettajakoulutukseen on vuoden 2022 yhteishaun valintaperusteiden muutos. Ensimmäistä kertaa liikunnanopettajakoulutuksen historiassa, valintaperusteissa ei ole erillisiä sukupuolikiintiöitä miehille ja naisille. Tasa-arvovaltuutettu totesi aiemmin käytössä olleen menettelyn lainvastaiseksi, minkä johdosta tiedekunta joutui muuttamaan valintaperusteitaan. Lainvastaisuus ilmeni käytännössä siten, että hakijan oli valintaprosessissa mahdollista joutua sukupuolensa perusteella epäedulliseen asemaan, sillä sekä esivalinnan että lopullisen valinnan pistemäärät olivat mies- ja naishakijoiden suhteen eri tasolla. Kiintiöiden poistuessa kyseistä ongelmaa ei enää ilmene, vaan koulutukseen tulee valituksi 56 eniten pisteitä saanutta hakijaa sukupuolesta riippumatta.

Sukupuolikiintiöt ovat perustuneet koko tiedekunnan historian ajan oletukseen tyttöjen ja poikien erillisistä opetusryhmistä sekä siitä, että tyttöjen ryhmää on opettanut nainen ja poikien ryhmää mies. Sekaryhmien yleistyessä ja opettajien saadessa opettaa sukupuolestaan riippumatta mitä tahansa ryhmää, sukupuolikiintiöille ei ole rakenteellista tarvetta. Tulevat vuodet näyttävät sen, millainen mies- ja naisopettajien suhde tulee opiskelijavalinnoissa sekä työelämässä olemaan.

3 LIKUNNANOPETUKSEN OPETUSRYHMÄT

Liikunnanopetuksen toteuttamiseen Suomessa on virallisesti olemassa kaksi erilaista tapaa. Yksi tapa on yleensä kolmannelta luokalta alkava erillisopetus, jossa tyttöjä ja poikia opetetaan omissa opetusryhmissään. Toinen vaihtoehto on yleensä etenkin lukiossa sekä alkuopetuksessa toteutettava sekaryhmä- eli yhteisopetus, jossa oppilaita opetetaan yhdessä opetusryhmässä sukupuolesta riippumatta. (Temonen 2016, 26) Viime vuosina ovat yleistyneet myös erilaiset muut liikunnanopetuksen toteuttamistavat. Esimerkkeinä voidaan mainita muun muassa joustava opetusryhmäjako, jossa kaksi ryhmää työskentelee samanaikaisesti ja oppilaalla on mahdollisuus valita, kumpaan ryhmään hän osallistuu. Toinen uusi järjestely on liikunnanopettajien samanaikaisopetus, jossa kahdesta ryhmästä muodostetaan yksi suuri opetusryhmä ja tätä ryhmää opettaa samanaikaisesti kaksi opettajaa.

Liikunnanopetuksen opetusryhmien muodostamisesta ei ole valtakunnallista määräystä, joten päätösvalta ryhmätyypistä on käytännössä kouluilla itsellään. Opetusryhmien muodostaminen, eli käytännössä ryhmätyypistä päättäminen, kuuluu koulun rehtorin toimivaltaan ja on osa rehtorin johtamistyötä (Mustonen 2003, 118). Näin ollen myös liikunnanopettajilla itsellään on valtaa siihen, millä tavalla liikunnanopetusta käytännössä toteutetaan. Oppilaiden näkemyksiä aiheeseen liittyen on tutkittu kuitenkin vain vähän. Aiheeseen liittyvä kotimainen tutkimustieto koostuu lähinnä eri vuosikymmeninä tehdyistä pro gradu -tutkielmista. Tämä luku käsittelee erillisryhmäopetukseen, sekaryhmäopetukseen sekä joustavaan opetukseen liittyviä ilmiöitä.

3.1 Erillisryhmäopetukseen liittyvät ilmiöt

Erillisryhmäopetus liikunnassa on Suomessa perinteinen ja vallitseva tapa opettaa liikuntaa. Erillisryhmäopetus on käytössä yleensä luokilla 5–9 ja joissain tapauksissa jo alemmilla luokilla ala-asteella (Johansson, Heikinaro-Johansson & Palomäki 2011, 20, 120). Erillisryhmäopetusta erityisesti yläkoulussa puoltavat lukuisat tekijät, jotka tutkimusten mukaan liittyvät vahvasti nuorten sen hetkiseen kehitysvaiheeseen.

Temonen (2016) selvitti pro gradu -tutkielmassaan *Yläkoululaisten näkemyksiä liikunnanopetuksen opetusryhmistä* oppilaiden suhtautumista sekä erillis- että sekaryhmäopetukseen ja niiden puolesta kerrottuihin perusteluihin. Kävi ilmi, että erillisryhmäopetusta kannatettiin vahvasti käytännön syistä. Keskeisimmät perustelut, joita erillisryhmien puolesta esitettiin, olivat sukupuolten väliset taitoerot, fyysisyys, liikunta-aktiivisuus ja suorituspainet (Temonen 2016, 42, 46–48).

Taito- ja tasoerot voivat vaikuttaa oppilaiden koettuun pätevyYTEEN, yhteen yksilön liikuntamotivaation perustarpeeseen. Salmelan (2006, 60) mukaan ihminen vertaa itseään muihin ympärillä oleviin ihmisiin muodostaessaan kokemustaan pätevydestään. Koettu pätevyys taas on yhteydessä oppilaiden sisäiseen motivaatioon (Sas-Nowosielski 2008) sekä fyysiseen aktiivisuuteen liikuntatunneilla (Taylor, Ntoumanis, Standage & Spray 2010). Niin Slingerland, Haerens, Cardon ja Borghouts (2014) kuin Lyu ja Gill (2011) havaitsivat tutkimuksissaan tyttöjen koetun pätevyyden korkeammaksi pelatessaan pallopelejä keskenään verrattuna sekaryhmiin. Lisäksi Lyun ja Gillin (2011) tutkimuksessa kävi ilmi, että tytöt yrittivät kovemmin erillisryhmissä kuin sekaryhmissä.

Tasoerot voivat yksinkertaisimmillaan vaikuttaa negatiivisesti oppilaiden osallistumiseen siten, etteivät taidoiltaan heikommat oppilaat pysy taitavampien oppilaiden mukana. Esimerkiksi Hannon ja Ratliffe (2007) laskivat pallopeleissä opiskelijoiden kosketusten määriä pelivälineeseen ja havaitsivat, että tytöt saavat keskimäärin vähemmän kosketuksia sekaryhmissä kuin erillisryhmissä. Myös Pritchard ym. (2014) havaitsivat tutkimuksessaan, että tytöt olivat koripallon pienpeleissä erillisryhmissä paremmin pelissä mukana verrattuna sekaryhmiin. Hannonin ja Ratliffen (2007) sekä Pritchardin ym. (2014) tutkimuksissa poikien osallistumisessa ei ollut merkittäviä eroja. Ruotoistenmäen (2020) haastattellessa liikunnanopettajia nousi esille, että tasoerot voivat aiheuttaa haasteita sekä ryhmän heikoimmille että taitavimmille oppilaille: heikommat oppilaat saattavat jäädä entistä enemmän syrjään, taitavimmat ja fyysisimmät oppilaat voivat joutua jatkuvasti jarruttelemaan.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on tullut ilmi, että opetus etenee sekaryhmässä usein poikien ehdoilla (Berg 2003). Tämä ilmenee muun muassa kilpailullisuutena ja poikien toivomina

opetussisältöinä. Lisäksi on havaittu, että pojat vievät sekaryhmässä opettajan huomiota ja tämän johdosta tyttöjen huomiointi jää opettajan osalta vähäisemmäksi pelkkään tyttöryhmään verrattuna (Annerstedt 2005; Balz & Neumann 2005; Heikinaro-Johansson & Telama 2005)

Vuonna 2010 tehdyn liikunnanopetuksen seuranta-arvioinnin mukaan erillisryhmäopetuksena järjestettävässä koululiikunnassa tyttöjen liikuntatunteihin sisältyvän palloilun määrä on pienempi kuin pojilla (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011). Vuoden 2004 perusopetuksen opetussuunnitelmassa ei kuitenkaan ole mainintaa siitä, että eri sukupuolten liikunnanopetuksessa tulisi painottaa erilaisia lajiympäristöjä tai -sisältöjä (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 247–250). Onkin mahdollista, että vuoden 1994 opetussuunnitelma, jossa eri sukupuolille oli erilaiset painotukset liikuntalajien suhteen, vaikuttaa vielä liikunnanopettajien asenteissa liikuntatunteja suunniteltaessa, vaikka nykyinen opetussuunnitelma edellyttää liikuntatuntien sisältöjen olevan samat sukupuolesta riippumatta (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 433–437).

On olemassa viitteitä siitä, että sekaryhmä korostaa yksilön sukupuoli-odotuksia. Oppilaiden ollessa erillisryhmässä omaa maskuliinisuutta tai feminiinisuutta ei tarvitse korostaa, eikä omalla käyttäytymisellä ole tarvetta esittää tai viestittää mitään vastakkaiselle sukupuolelle. Tutkimuksissa haastateltujen oppilaiden mukaan erillisryhmässä oleminen on ”rennompaa” sekaryhmään verrattuna. (Temonen 2016, 44) Tutkimuksissa on myös havaittu, että sekaryhmissä osa oppilaista, varsinkin tytöistä, voi kokea ahdistusta toisen sukupuolen kanssa liikuttaessa. Osa oppilaista, erityisesti tytöistä, voi kokea esimerkiksi paineita siitä, millä näyttää tai millaisen kuvan omalla toiminnallaan ja käyttäytymisellään antaa poikien edessä, mikä voi vaikuttaa negatiivisesti heidän osallistumiseensa (Osborne, Bauer & Sutliff 2002; Best ym. 2010).

Vuonna 2015 julkaistu *Tasa-arvotyö on taitolaji* -opas ohjeistaa koulussa toimivia sukupuolitietoiseen lähestymistapaan seuraavasti: ”Oppilaita ei ryhmitellä sukupuolen mukaan, ellei siihen ole erityistä perustetta (esim. suihkussa käynti)” (Opetushallitus 2015). Opas ei kuitenkaan ota kantaa siihen, millaisia muut perusteet sukupuolten erottamiseksi voivat olla, ja ilmeneekö kyseisiä perusteita esimerkiksi liikunnanopetuksessa.

3.2 Sekaryhmäopetukseen liittyvät ilmiöt

Sekaryhmäopetus on erityisesti viime vuosina yleistynyt tapa opettaa liikuntaa. Sekaryhmäopetuksessa liikuntaa opetetaan sukupuolesta riippumatta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tytöt ja pojat ovat yhdessä liikuntatunnilla. (Temonen 2016, 26) Eri tutkimusten mukaan sekaryhmien puolesta on esitetty runsaasti perusteluja. Keskeisimmät sekaryhmien kannattajien perustelut ovat uusien kavereiden saaminen, sukupuolten välisen yhteistyön kehittyminen, vuorovaikutustaidot ja lajivalikoiman monipuolistuminen (Temonen 2016, 43–46).

Ne oppilaat, jotka tutkimusten mukaan toivoivat liikunnanopetukseen ainoastaan sekaryhmiä, perustelivat niitä pelaamisen ja uusien kavereiden saamisen kautta. Liikuntatunti on tavallista akateemisen aineen oppituntia aktiivisempi ja sosiaalisempi oppimisympäristö, mikä saa aikaan sen, että liikuntatunnilla on tavalliseen oppituntiin verrattuna enemmän vuorovaikutustilanteita ja ne ovat erityyppisiä. Liikuntatunnin sosiaalinen ympäristö on sellainen, että se madaltaa kynnystä tutustua uusiin ihmisiin ja luoda uudenlaisia kaverisuhteita. (Temonen 2016, 43)

Aiemmissa aiheeseen liittyvissä tutkimuksissa on havaittu, että erityisesti yläasteikäiset ovat koulussa tekemisissä pääosin oman sukupuolen edustajien kanssa. Kokkosen (2015) mukaan sekaryhmien voidaan nähdä edistävän liikunnanopetuksen sosiaalisia tavoitteita paremmin kuin erillisryhmien. Sekaryhmässä oppilaat pääsevät toimimaan liikuntatilanteissa ja -ympäristöissä entistä heterogeenisemmän ryhmän sekä toista sukupuolta olevien oppilaiden kanssa. Näin sekaryhmät tarjoavat erillisryhmiä monipuolisemmin mahdollisuuksia oppia toisten huomioon ottamista sekä yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. (Heikinaro-Johansson ym. 2011.) Sekaryhmäopetuksen voidaan nähdä lisäävän oppilaiden ymmärrystä toista sukupuolta kohtaan (Eklund 1996; Heikinaro-Johansson & Telama 2005) ja parhaimmillaan tytöt ja pojat voivat oppia toisiltaan. Hill ym. (2012) suosittelevat sekaryhmiä myös ulkopuolelle jättämisen ja syrjinnän ehkäisemisen näkökulmasta. Myös Ruotoistenmäen (2020) pro gradu -tutkielmassa opettajat pitivät sekaryhmäopetuksen hyvänä puolena erityisesti sen kasvatuksellista ulottuvuutta.

Eri-ikäiset pojat perustelivat halukkuuttaan sekaryhmäopetukseen eri tavoin. Poikien vastauksissa sukukypsyys ja vastakkaisen sukupuolen viehättävyys eivät tulleet esille seitsemäsluokkalaisten poikien vastauksissa, mutta yhdeksäsluokkaisten poikien keskuudessa tämä oli merkittävä ja yleinen argumentti. Sukupuolten välillä oli eroja, sillä tytöillä ei havaittu sukukypsyyteen liittyviä perusteluja sekaryhmäopetusta kannatettaessa. Pojat perustelivat sekaryhmäopetusta lisäksi sillä, että paitsi tytöt myös pojat kokivat saavansa sekaryhmissä uusia kavereita ja oppivansa toimimaan tyttöjen kanssa paremmin. (Temonen 2016, 44–45)

Janne Ruotoistenmäki selvitti pro gradu -tutkielmassaan *Onnistumisia ja haasteita sekaryhmäopetuksessa liikunnanopettajien kertomana* eri opetusryhmätyyppejä tukevia tekijöitä liikunnanopettajien näkökulmasta. Tutkielmassa vastanneiden opettajien mukaan sekaryhmäopetusta tukevia tekijöitä olivat kasvatuksellisuus, monipuolisemmat lajisäällöt, sukupuolisensitiivisyys sekä muunsukupuolisten parempi asema. (Ruotoistenmäki 2020, 2)

3.3 Joustavaan opetusryhmäjakoon liittyvät ilmiöt

Aiempien tutkimusten perusteella on esitetty lukuisia perusteluja, joiden mukaan seka- ja erillisryhmäopetuksen joustava yhdistäminen voisi olla paras vaihtoehto liikunnanopetuksen toteuttamiseen. Joustavassa opetusryhmäjaossa molemmista ryhmätyypeistä voitaisiin poimia niiden parhaat puolet, mutta jompaakumpaa ryhmätyyppiä voitaisiin käyttää sellaisissa liikuntaympäristöissä ja sisältöalueilla, joissa se nähtäisiin kokonaisuuden kannalta mielekkäämmäksi tai hyödyllisemmäksi. (Opetushallitus 2015, Temonen 2016, Nieminen 2020)

Eri ryhmätyypit toisivat tutkimukseen vastanneiden tyttöjen mukaan vaihtelua liikunnanopetukseen, kun ryhmän koostumusta vaihdeltaisiin. Tämä vaihtoehto voisi Hiltusen (1998) tekemän pro gradu -tutkielman *Yläasteen ja lukion oppilaiden kokemuksia ja käsityksiä koululiikunnasta* mukaan olla varsin toimiva. Sekaryhmille sopivia liikuntalajeja olisivat Hiltusen mukaan palloilulajeista sähly ja lentopallo, kun taas epäsoivia olisivat pesä-, jalka- ja jääpallo. Hiltusen tutkielman mukaan pesä-, jalka- ja jääpallotunneilla opettajat joutuivat

eriyttämään oppilaat sukupuolen mukaan, jotta sekä pelien taitotaso että ryhmän motivaatiotaso säilyisivät. Eriyttämisen avulla tytöille ja pojille saatiin tarjottua heidän taitotasoaan vastaavia pelejä. (Grankvist-Nybacka 1988, Hiltusen 1998, 25 mukaan)

Muun muassa palloilutunneilla ilmenevien tasoerojen johdosta moni Temosen tutkimukseen vastanneista tytöistä toivoi, että liikunnanopetus järjestettäisiin sekä erillis- että sekaryhmissä. Näin vastanneiden mukaan sekaryhmissä pääsee liikkumaan vauhdikkaampien pelien johdosta kunnolla ja erillisryhmissä taas hieman kevyemmin ja rennommin. Ne oppilaat, jotka tutkimukseen vastatessaan toivoivat opetusryhmiksi molempia ryhmätyyppejä, perustelivat vastauksensa pätevyyden kokemuksilla ja kavereilla. (Temonen 2016, 45)

Huomionarvoista on lisäksi se, että oppilaan liikuntanumerolla oli vaikutus halukkuuteen opiskella sekaryhmissä. Mitä parempi liikuntanumero oli, sitä nopeammin oppilas suhtautui sekaryhmäopiskeluun (Temonen 2016, 39). Tämä tuo asiaan uuden näkökulman. Koska liikunnanopetuksen tehtävänä on kasvattaa liikuntaan (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 433), liikunnanopetuksessa sekä opettajan että opetuksen järjestäjän tulisi olla kiinnostunut ja halukas tukemaan juuri sellaisten oppilaiden liikuntaa, joiden liikuntanumero on alhainen. Koska heikko liikuntanumero liittyy oppilaan haluun opiskella liikuntaa oman sukupuolensa mukaisessa ryhmässä, voitaneen todeta, että liikunnan erillisryhmäopetus voisi olla erityisesti liikunnassa heikosti suoriutuville parempi vaihtoehto. Toisaalta toinen liikunnanopetuksen tavoitteista, eli kasvattaminen liikunnan avulla, toteutuisi mahdollisesti paremmin sekaryhmäopetuksessa, kun vastakkainen sukupuoli rikastaisi liikuntatunteja monella eri tavalla (Temonen 2016, 54).

Myös eri vähemmistöt on syytä nostaa esiin keskusteltaessa erilaisista ryhmätyypeistä. Erillisryhmäopetus saattaa pahimmassa tapauksessa olla esimerkiksi omasta sukupuolestaan epävarmalle oppilaalle painajainen, jos oppilas kokee joutuvansa väärän sukupuolen mukaiseen opetusryhmään (Kokkonen 2013). Toisaalta, mahdollisuus valita opetusryhmien välillä voisi olla yksi mahdollisuus kyseisiä oppilaita varten. Toisen kysymyksen muodostavat muunsukupuoliset oppilaat, joiden sukupuolta ei ole pystytty tarkasti määrittelemään. Näin

ollen sekaryhmäopetus voisi olla heidän näkökulmastaan paras vaihtoehto, kun sukupuolella ei olisi ryhmäjaon kannalta merkitystä (Greytak ym. 2009).

Opetushallituksen julkaisema *Tasa-arvotyö on taitolaji* -opas ottaa kantaa opetusryhmien muodostamiseen seuraavasti: ”Liikunnan avulla edistetään yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja yhteisöllisyyttä sekä tuetaan kulttuurien moninaisuutta. Liikunnassa, kuten muissakin oppiaineissa opetusryhmiä voi jakaa joustavasti tavoitteiden mukaan opetusresurssit ja turvallisuusnäkökohdat huomioon ottaen. Liikunnan sukupuolittunut opetus vähentää sukupuolivähemmistöihin kuuluvien oppilaiden kouluviihtyvyyttä. Opettajan tulee pyrkiä tunnistamaan liikuntakulttuurin sukupuolittuneita rakenteita, toimintamalleja ja stereotyyppioita sekä purkamaan niitä”. (Opetushallitus 2015)

Liikunnan ja terveystiedon opettajien liitto toteaa vuonna 2018 julkaistussa lausunnossaan näin: ”Liikunnassa on tilanteita, jolloin sukupuolen huomioiminen ryhmäjaossa voi olla perusteltua. Tutkimuksissa on havaittu, että esimerkiksi tyttöjen ja poikien toiveet koulun liikunnan sisällöistä ovat jonkin verran erilaisia yläkouluiässä. Lain mukaan positiiviset eronteot eivät ole syrjivistä. (Liito 2018)

Tilanteissa, joissa kahta sekaryhmää opetetaan samanaikaisesti, olisi suotavaa, että oppilailla olisi mahdollisuus valita, mitä liikuntaa harrastaa tai miten liikkuu. Mikäli opettajien tuntuksaläyttö on jotakuinkin sama (molemmat opettavat erilaisia palloilupelejä tai luontoliikuntaa), oppilas voisi valita kumman opettajan tunnille osallistuu. Tämä voi helpottaa myös opetuksen eriyttämistä. Oppilaan autonomian tukeminen lisää mitä todennäköisemmin oppilaan motivaatiota. Autonomia tukee viihtymistä oppitunneilla ja lisää näin ollen mielekkäiden liikuntakokemusten kertymistä. (Liito 2018)

Joustavan opetuksen tarjoaminen ja oppilaan autonomian tukeminen lisäävät positiivisia liikuntakokemuksia ja edesauttavat näin positiivisen liikuntasuhteen kehittymistä ja tukee terveyttä tukevan ja ylläpitävän elämäntavan omaksumista.” (Liito 2018) Myös liikunnanopetuksen seuranta-arvioinnissa todetaan seuraavalla tavalla: ”Joustavat opetusjärjestelyt ja liikunnanopettajien yhteistyö mahdollistavat myös erillisryhmäopetuksesta sekaryhmäopetukseen siirtymisen silloin, kun se opetuksen tavoitteiden, sisältöjen tai

valittujen menetelmien vuoksi on tarkoituksenmukaista”. (Palomäki & Heikiaro-Johansson 2011)

3.4 Kansainvälinen näkökulma opetusryhmien muodostamiseen

Jonna Temonen tarkasteli pro gradu -tutkielmassaan opetusryhmien muodostamisesta tehtyjä kansainvälisiä tutkimuksia. Tarkastelussa ovat pääosin Pohjoismaat, mutta mukana on myös muita maita eri maanosista. Lisäksi jokaisen maan käytäntöjä on perusteltu lyhyesti. Brasiliassa, Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa, Yhdysvalloissa ja Etelä-Koreassa liikunnanopetus järjestetään sekaryhmissä sekä ala- että yläkoulussa. Vaikka jokaisessa edellä mainitussa maassa opetusryhmät muodostetaan samalla tavalla, on kuitenkin syytä huomata, kuinka opetusjärjestelyiden perustelut eroavat toisistaan. Keskeisimpänä perusteluna sekaryhmäopetukselle on sukupuolten välinen tasa-arvo. Lisäksi sukupuolten välinen yhteistyö ja oppiminen nousevat keskeiseksi perusteeksi. Useassa maassa on kuitenkin tiedostettu sekaryhmäopetuksen haasteet, joskin yhteisopetuksen hyödyt on nähty haittoja suurempina. (Pühse & Gerber 2005, Temosen mukaan)

Ghanassa, Ranskassa, Kiinassa, Australiassa ja Uudessa-Seelannissa opetus järjestetään luokkatasosta riippuen sekä yhteis- että erillisopetuksena. Näissä maissa erillisopetusta perustellaan muun muassa sukupuolten välisillä eroilla ja pyrkimyksellä tukea tyttöjen oppimista. Yhteisopetuksen perustelut ovat samoja kuin niissä maissa, joissa yhteisopetus on vallitseva opetusmuoto. (Pühse & Gerber 2005,)

Suomen ja Ruotsin välille on mahdollista saada vertailu siitä, miten oppilaiden oma opetusryhmä vaikuttaa mielipiteisiin eri ryhmätyyppistä kohtaan. Liikunnanopetus on järjestetty Ruotsissa pelkästään sekaryhmissä jo vuodesta 1982 lähtien. Ruotsissa suurin osa oppilaista oli vuonna 2005 sekaryhmäopetuksen kannalla. (Annerstedt 2005) Tämä antaa tukea aiemmin esitetylle havainnolle, jonka mukaan oppilaiden näkemyksiin opetusryhmästä vaikuttaa keskeisesti se, minkä tyyppisessä ryhmässä he itse opiskelevat.

Opetusryhmäjakoon on mahdollista saada myös fyysisen aktiivisuuden näkökulma. Skotlannissa tehdyn tutkimuksen mukaan opetusryhmätyyppi vaikuttaa merkitsevästi tyttöjen fyysiseen aktiivisuuteen liikuntatunnilla. Tutkimuksessa selvisi, että erillisryhmäopetuksessa tyttöjen fyysisen aktiivisuuden taso on sekaryhmää korkeampi. (Wallace ym. 2019) On toki huomattava, että tutkimus käsitti ainoastaan palloilutunnin, joka sisälsi koripallon pelaamista. Tämä on signaali siitä, että opetusryhmällä on vaikutusta oppilaiden – tässä tapauksessa tyttöjen - fyysiseen aktiivisuuteen.

Kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu myös se, että yhteisopetuksessa tytöt, etenkin arat ja liikuntataidoiltaan heikommät, joutuvat helposti syrjään ja syrjityiksi (Hannon & Ratliffe 2005; McKenzie ym. 2004).

Kurppa (2011) selvitti pro gradu -tutkielmassaan *Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien koululiikuntakokemukset, liikunnanopetuksen sisällöt ja liikunnan opetusryhmät* kansainvälisiä tutkimustuloksia ja perusteluita eri opetusryhmätyyppien puolesta. Kansainvälisen tutkimuksen mukaan sekä tytöt että pojat kokivat erillisopetuksessa useita myönteisiä puolia. Tämä ilmeni muun muassa siten, että eri joukkuepeleissä pelaaminen onnistui paremmin, tunneilla oli enemmän mahdollisuuksia harjoitteluun ja erilaisten oppituntiin liittyvien tapaturmien pelko oli pienempi. Lisäksi pojat mainitsivat sen, että erillisryhmässä he innostuivat kilpailemaan kovemmin, oppivat tunneilla läpikäytyjä asioita enemmän ja lisäksi käyttäytyivät paremmin. (Treanor, Graber, Housner & Wiegand 1998)

4 TUTKIELMAN TARKOITUS, TUTKIMUSONGELMAT JA MENETELMÄT

Tämä tutkielma keskittyy helsinkiläisten yläkoulujen oppilaiden näkemyksiin yläkoulun pakollisen liikunnanopetuksen opetusryhmistä. Aiheesta aiemmin tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet, että kaikkia ryhmätyyppejä tukevia tekijöitä on useita. Sen johdosta liikunnanopetus on tässä tutkielmassa jaettu yksityiskohtaisemmin liikuntaympäristöihin, jotta asiaan saadaan aiempia tutkimuksia tarkempi näkökulma eri opetussisältöjen osalta.

Aiheesta aiemmin tehtyjen pro gradu -tutkielmien perusteella oppilaat haluaisivat yleisimmin koululiikunnan toteutettavan siinä opetusryhmässä, missä he vastaamishetkellä liikkuvat (Kurppa 2011; Tamminiemi & Viitala 2019). Näkemyksiin on saattanut vaikuttaa se, ettei kaikilla oppilailla ole ollut kokemusta molemmista opetusryhmätyypeistä. Esimerkiksi ne oppilaat, joilla on kokemusta sekaryhmistä, ovat toivoneet koululiikunnan järjestettävän sekaryhmissä huomattavasti useammin kuin oppilaat, joilla on kokemusta ainoastaan sukupuolen mukaan jaetuista opetusryhmistä (Lassila 2017; Puhakka 2018; Ruotoistenmäki 2020; Temonen 2016).

4.1 Tutkimusongelmat

Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää, onko liikuntaympäristöjen välillä eroja siinä, millaisessa opetusryhmässä oppilaat haluaisivat opiskella. Tutkielman tavoitteena oli tarkastella näkemyksiä erityyppisissä opetusryhmissä opiskelevilta oppilailta. Lisäksi tutkielmassa kartoitettiin eräiden muiden taustamuuttujien yhteyttä oppilaiden halukkuuteen eri ryhmätyyppejä kohtaan.

TUTKIMUSKYSYMYKSET

- 1) Millaisessa opetusryhmässä oppilaat haluaisivat opiskella yläkoulun pakollista liikuntaa?
- 2) Millaisessa opetusryhmässä oppilaat haluaisivat opiskella eri liikuntaympäristöissä?
- 3) Onko oppilaan nykyisellä tai aiemmalla opetusryhmällä, luokka-asteella, sukupuoliella, liikunnan arvosanalla, valinnaisliikuntaan osallistumisella tai opetusryhmän koolla vaikutusta halukkuuteen opiskella tietyntyyppisissä ryhmissä ja onko edellä mainittujen muuttujien välillä eroja?

4.2 Tutkimuksen toteutus ja aineistonkeruu

Tutkielmaan oli tavoitteena saada mukaan erilaisissa opetusryhmissä ja kouluissa opiskelevia oppilaita. Tutkielman kohdekoulut rajautuivat Helsinkiin, sillä tavoitteena oli selvittää helsinkiläisten yläkoulujen oppilaiden näkemyksiä liikunnan opetusryhmäjäoista.

Edellä mainittujen lähtökohtien perusteella tutkielman kohdekouluiksi valikoitui kolme helsinkiläistä yläkoulua kolmesta eri kaupunginosasta. Aineistoa saatiin kerättyä kolmesta eri koulusta. Liikunnanopetus toteutetaan kahdessa koulussa sekaryhmissä, kun taas yhdessä koulussa opetusta toteutetaan erillis-, seka- ja joustavissa opetusryhmissä.

Tutkimuksen aineisto kerättiin vuoden 2021 marras-joulukuun aikana sähköisellä kyselylomakkeella. Tutkimukseen osallistui yhteensä 334 yläkouluikäistä oppilasta, joista 166 (49,7 %) oli tyttöjä, 128 (38,3 %) poikia ja 40 (12,0 %) ilmoitti sukupuolekseen muu. Tutkimukseen osallistui 7. luokalta 91 (27,3 %), 8. luokalta 117 (35,0 %) sekä 9. luokalta 126 (37,7 %) oppilasta. Yhdestä tutkimukseen osallistuneesta koulusta jokainen luokka osallistui tutkimukseen. Kahdesta muusta koulusta osallistujina oli yksittäisiä oppilaita.

Oppilaiden pakollisen liikunnan arvosanat jakautuivat seuraavasti. Arvosanan 7 tai alle oli saanut 58 (17,4 %) oppilaista, arvosanan 8 oli saanut 117 (35,2 %), arvosanan 9 oli saanut 106 (31,8 %) oppilaista ja arvosanan 10 oli saanut 52 (15,6 %) oppilaista.

Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella (Liite 1) koulujen liikunnanopettajien johdolla. Opettajat lähettivät oppilailleen oppitunnin alussa linkin sähköiseen kyselylomakkeeseen. Vastausaikaa kyselyyn oli noin 10 minuuttia. Kyselylomake muodostettiin tarkoituksenmukaisesti juuri tätä tutkielmaa varten. Tavoitteena oli saada kyselylomakkeesta niin selkeä, että virheellisten vastausten tai väärinymmärrysten mahdollisuus olisi mahdollisimman pieni. Kyselylomaketta ei testattu etukäteen, mutta graduseminaariryhmä antoi etukäteen lausuntoja lomakkeen selkeyteen liittyen. Kyselylomakkeeseen tehtiin tarkennuksia seminaariryhmän palautteen perusteella.

Kyselylomake sisälsi 10 monivalintakysymystä ja yhden avoimen kysymyksen. Lomakkeen alussa selvitettiin vastaajan taustatietoja sukupuolen, luokka-asteen, pakollisen liikunnan arvosanan ja koulun osalta. Edellä mainittujen lisäksi selvitettiin valinnaisliikuntaan osallistumista, vastaajan aiempien ja nykyisen opetusryhmän tyyppiä sekä opetusryhmässä opiskelevien oppilaiden lukumäärää. Lopuksi vastaajalta tiedusteltiin sitä, millaisessa opetusryhmässä liikunnanopetus tulisi järjestää eri liikuntaympäristöissä (vesiliikunta, palloilu, voimistelu, jääliikunta, suksiliikunta, kuntoliikunta, tanssi- ja ilmaisuliikunta, perusliikunta, luontoliikunta sekä MOVE!-mittaukset). Vaihtoehtoina kunkin liikuntaympäristön kohdalla olivat ”erillisryhmä”, ”sekaryhmä”, ”joustava ryhmä” ja ”en osaa sanoa tai ei kokemusta”. Lisäksi vastaajalle annettiin mahdollisuus perustella näkemyksiään yhdellä avoimella kysymyksellä.

Tutkielmassa selvitettiin myös liikunnanopetuksen järjestämistapaa helsinkiläisissä suomenkielisissä yleisopetuksen yläkouluissa. Selvitys tehtiin ottamalla sähköpostitse tai puhelimitse yhteys kyseisten koulujen rehtoreihin. 33 rehtorista tavoitettiin yhteensä 23. Vastausvaihtoehdot opetuksen järjestämiselle olivat ”Erillisryhmissä”, ”Sekaryhmissä” tai ”Joustavissa ryhmissä”.

4.3 Aineiston analysointi

Tutkielmaa analysoitiin IBM SPSS Statistics 24 -ohjelmalla. Ensimmäistä tutkimuskysymystä, ”Millaisessa opetusryhmässä oppilaat haluavat opiskella eri liikuntaympäristöissä?” tarkasteltiin suorilla jakaumilla (frekvenssit ja prosenttiosuudet). Toista tutkimuskysymystä, ”Onko oppilaan sukupuolella, luokka-asteella, liikuntanumerolla, aiemmalla opetusryhmällä, opetusryhmän koolla tai valinnaisliikuntaan osallistumisella vaikutusta halukkuuteen opiskella tietynlaisessa ryhmässä ja onko edellä mainittujen muuttujien välillä eroja?” tarkasteltiin ristiintaulukoinnilla (khiin neliö -testi).

Ristiintaulukointia pidetään yksinkertaisena tapana tutkia kahden muuttujan välistä yhteyttä, Khiin neliö -testillä voidaan testata mahdollisen yhteyden tilastollinen merkitsevyys. (Metsämuuronen 2011, 358)

4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta kuvataan yleisesti kahdella termillä: validiteetilla ja reliabiliteetilla. Validiteetilla kuvataan sitä, tutkitaanko tutkimuksessa sitä, mitä on tarkoitus tutkia. Validiteetti voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin. Ulkoinen validiteetti tarkastelee tutkimuksen yleistettävyyttä, sisäinen validiteetti tutkimuksen omaa luotettavuutta. Reliabiliteetilla puolestaan tarkoitetaan tutkimuksen toistettavuutta. (Metsämuuronen 2011, 65, 74)

Tutkimukseen osallistui yhteensä 334 oppilasta kolmesta eri helsinkiläisestä yläkoulusta. Yhdestä koulusta tutkimukseen vastasi jokainen yläkoulun luokka (n=274), toisesta koulusta (n=27) ja kolmannesta koulusta (n=33) vastaajina oli yksittäisiä oppilaita. Tutkielman tulokset eivät ole yleistettävissä koko Suomen tai Helsingin tasolle, mutta antavat hyvän otoksen yksittäisten koulujen opettajille ja kyseisille alueille hyödynnettäväksi. Koska toisen mukana olleen koulun oppilaita tutkielmaan vastasi yli 90 %, voidaan vastauksia pitää kyseisen koulun osalta erittäin luotettavina.

Tutkimusasetelmaa varten ei löytynyt valmista tarkoituksenmukaista mittaria, joten aineistonkeruussa käytetty kyselylomake laadittiin itse, mikä heikentää hieman tutkimuksen sisäistä validiteettia. Tutkimuskysymysten perusteella pyrittiin laatimaan kyselylomakkeeseen yksiselitteiset kysymykset, hyödyntäen muun muassa Metsämuurosen (2011) periaatteita mittarin luomisesta. Kyselyä täytettäessä oppilaiden oli mahdollista kysyä apua opettajilta, jos jokin asia kyselyyn liittyen jäi epäselväksi. Opettajat perehtyivät kyselylomakkeeseen etukäteen.

Sekä aineiston keräämisessä että koko tutkimuksen toteuttamisessa on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä. Ennen tutkimuksen toteuttamista pyydettiin tutkimuslupa Helsingin kaupungilta ja jokaisen tutkimukseen osallistuvan yläkoulun rehtorilta. Lisäksi kysyttiin kunkin liikunnanopettajan suostumus siihen, että kyselyyn vastaaminen saatiin tehdä liikuntatuntien aikana. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista, mikä kerrottiin oppilaille ennen kyselyyn vastaamista. Kyselyyn vastaaminen toteutettiin anonymisti, eikä yksittäistä vastaajaa ole mahdollista tunnistaa suoraan tai välillisesti.

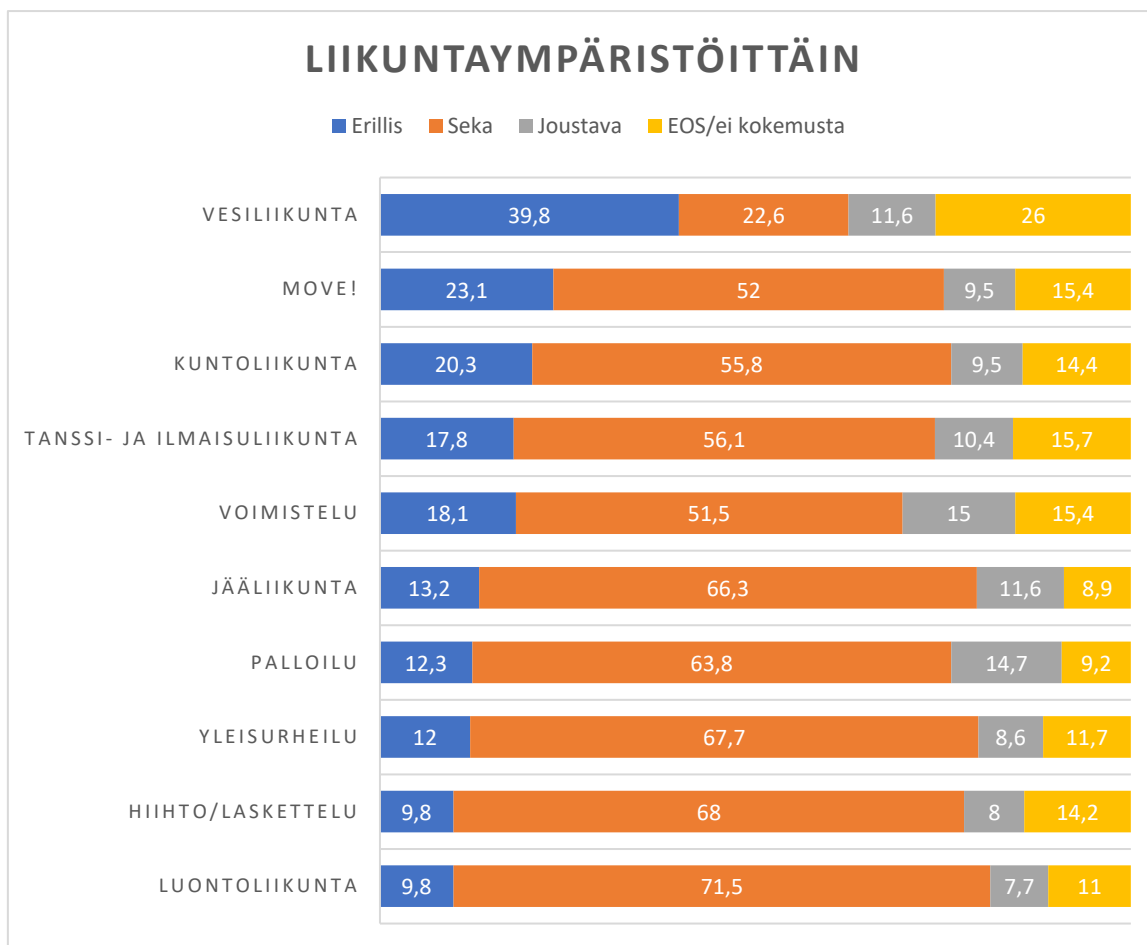
5 TULOKSET

Tutkielmaan osallistui yhteensä 334 oppilasta. Heistä 36 (11,0 %) opiskeli pakollista liikuntaa erillisryhmässä, 274 (83,5 %) sekaryhmässä ja 18 (5,5 %) joustavassa opetusryhmässä. Tutkielman ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli: ”Millaisessa opetusryhmässä oppilaat haluaisivat opiskella pakollista liikuntaa”, jos valittavana olisi ainoastaan yksi vaihtoehto. Pelkästään erillisryhmäopetusta kannatti 16,3 prosenttia, pelkästään sekaryhmäopetusta 67,7 prosenttia ja pelkästään joustavaa opetusryhmäjakoja 16,0 prosenttia oppilaista.

5.1 Oppilaiden näkemykset liikunnanopetuksen toteuttamisesta eri liikuntaympäristöissä

Tutkielman toisena tutkimuskysymyksenä oli: ”Millaisessa opetusryhmässä oppilaat haluaisivat opiskella eri liikuntaympäristössä?” Kyselylomakkeen vastausvaihtoehdot olivat ”Erillisryhmä”, ”Sekaryhmä”, ”Joustava ryhmä” ja ”En osaa sanoa/ei kokemusta”. Liikuntaympäristöjen välillä oli eroja siinä, millaisessa ryhmässä oppilaat haluaisivat opiskella. Erillisryhmäopiskelua toivottiin eniten vesiliikuntaympäristössä sekä MOVE!-mittausten yhteydessä. Sekaryhmäopetuksen suosio oli suurinta puolestaan luontoliikunta- sekä suksiliikuntaympäristössä. Joustavan opetusryhmän suosio vaihteli eri ympäristöjen välillä vähiten; sen suosio oli korkeimmillaan voimistelu- ja palloilu ympäristöissä, kun taas matalimmillaan suosio oli luontoliikuntaympäristössä (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Oppilaiden näkemykset liikuntaympäristöittäin (n=328).

5.2 Nykyisen ja aiempien opetusryhmien yhteys oppilaiden näkemyksiin

Erillisryhmässä opiskelevat oppilaat kannattivat eniten erillisryhmäopetusta ja sekaryhmäopetuksessa opiskelevat sekaryhmäopetusta. Joustavassa ryhmässä opiskelevat kannattivat eniten sekaryhmäopetusta, mutta kyseisen joukon koko oli pieni. Taulukosta 2 selviää nykyisen opetusryhmätyypin vaikutus mieluisimpaan opetusryhmätyyppiin.

Nykyisellä opetusryhmällä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys siihen, mitä ryhmätyyppejä oppilaat kannattivat ($\chi^2(4)=100,466$, $p<0,001$).

TAULUKKO 2. Mieluisin ryhmätyyppi nykyisen ryhmätyypin mukaan jaettuna (n=325).

Nykyinen ryhmä	Erillisryhmä	Sekaryhmä	Joustava	Kaikki
Toive				
Erillisryhmä	63,9 %	9,9 %	21,4 %	16,3 %
Sekaryhmä	19,4 %	76,9 %	67,8 %	67,7 %
Joustava ryhmä	16,7 %	13,2 %	15,8 %	16,0 %

$\chi^2(4)=100,466$, $p<0,001$ ***

Tutkielmaan vastanneista kokemusta erillisryhmästä oli 72 (22,0 %), sekaryhmästä 286 (87,2 %) ja joustavasta opetusryhmäjaosta 44 (13,4 %) oppilaalla. Kokemusta erillisryhmäopetuksesta omaavat kannattivat eniten erillisryhmäopetusta ja kokemusta sekaryhmäopetuksesta omaavat kannattivat eniten sekaryhmäopetusta. Kokemusta joustavasta opetusryhmästä omaavat kannattivat eniten sekaryhmäopetusta, mutta joukon koko oli pieni (taulukko 3). Oppilaan aiemmalla opetusryhmällä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys oppilaiden näkemyksiin (erillisryhmä $\chi^2(2)=65,082$, $p<0,001$, sekaryhmä $\chi^2(2)=61,979$, $p<0,001$, joustava ryhmä $\chi^2(2)=17,077$, $p<0,001$).

TAULUKKO 3. Mieluisin ryhmätyyppi opetusryhmäkokemuksen mukaan jaettuna (n=328).

Kokemus	Erillisryhmä	Sekaryhmä	Joustava	Kaikki
Toive				
Erillisryhmä	46,5 %	35,2 %	18,3 %	16,3 %
Sekaryhmä	11,2 %	75,1 %	13,7 %	67,7 %
Joustava ryhmä	10,0 %	52,5 %	37,5 %	16,0 %

5.3 Luokka-asteen yhteys näkemyksiin

Tutkielman kolmanteen tutkimuskysymykseen sisältyi osio: ”Onko oppilaan luokka-asteella yhteyttä siihen, millaisessa opetusryhmässä oppilas haluaa opiskella eri liikuntaympäristössä?” Luokka-asteesta riippumatta sekaryhmäopetusta kannatettiin eniten. Erillisryhmän kannatus oli suurinta 8. luokkalaisten ja pienintä 9. luokkalaisten keskuudessa. Sekaryhmän kannatus oli suurinta 9. luokkalaisten ja pienintä 7. luokkalaisten keskuudessa. Joustavan opetusryhmäjaon

kannatus oli suurinta 7. luokkalaisten ja pienintä 8. luokkalaisten keskuudessa (taulukko 4). Eri luokka-asteiden välillä ei havaittu tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, millaisessa ryhmässä oppilaat haluaisivat opiskella ($\chi^2(4)=7,680$, $p=0,104$).

TAULUKKO 4. Mieluisin opetusryhmä luokka-asteittain (n=328).

Luokka	Erillis	Seka	Joustava
7.lk	18,6 %	61,6 %	19,8 %
8.lk	20,9 %	67,8 %	11,3 %
9.lk	10,5 %	71,8 %	17,7 %

$\chi^2(4)=7,680$, $p=0,104$

TAULUKKO 5. Mieluisin opetusryhmä luokka-asteittain liikuntaympäristön mukaan jaettuna (n=328).

	Erillis	Seka	Joustava	Eos/Ei kok.
Vesiliikunta	39,8 %	22,6 %	11,6 %	26,0 %
7.lk	35,6 %	21,8 %	12,6 %	29,9 %
8.lk	40,5 %	21,6 %	8,6 %	29,3 %
9.lk	41,9 %	24,2 %	13,7 %	20,2 %
MOVE!	23,1 %	52,0 %	9,5 %	15,4 %
7.lk	27,6 %	39,1 %	13,8 %	19,5 %
8.lk	24,3 %	53,9 %	9,6 %	12,2 %
9.lk	18,7 %	59,3 %	6,5 %	15,4 %
Kuntoliikunta	20,2 %	55,8 %	9,5 %	14,4 %
7.lk	21,8 %	46,0 %	11,5 %	20,7 %
8.lk	21,7 %	60,0 %	6,1 %	12,2 %
9.lk	17,7 %	58,9 %	11,3 %	12,1 %
Tanssi- ja ilmaisuliikunta	17,8 %	56,1 %	10,4 %	15,6 %
7.lk	17,2 %	51,7 %	8,0 %	23,0 %
8.lk	21,7 %	55,7 %	7,8 %	14,8 %
9.lk	14,5 %	59,7 %	14,5 %	11,3 %
Voimistelu	18,1 %	51,5 %	15,0 %	15,3 %
7.lk	16,1 %	49,4 %	18,4 %	16,1 %
8.lk	21,7 %	50,4 %	12,2 %	15,7 %
9.lk	16,1 %	54,0 %	15,3 %	14,5 %
Jääliikunta	13,2 %	66,3 %	11,7 %	8,9 %
7.lk	14,9 %	60,9 %	11,5 %	12,6 %
8.lk	14,8 %	71,3 %	6,1 %	7,8 %
9.lk	10,5 %	65,3 %	16,9 %	7,3 %
Palloilu	12,3 %	63,8 %	14,7 %	9,2 %
7.lk	12,6 %	59,8 %	14,9 %	12,6 %
8.lk	16,5 %	62,6 %	13,0 %	7,8 %
9.lk	8,1 %	67,7 %	16,1 %	8,1 %
Yleisurheilu	12,0 %	67,7 %	8,6 %	11,7 %
7.lk	17,4 %	59,3 %	8,1 %	15,1 %
8.lk	10,4 %	67,8 %	8,7 %	13,0 %
9.lk	9,7 %	73,4 %	8,9 %	8,1 %
Hiihto/laskettelu	9,8 %	68,0 %	8,0 %	14,2 %
7.lk	13,8 %	62,1 %	9,2 %	14,9 %
8.lk	9,6 %	70,2 %	6,1 %	14,0 %
9.lk	7,3 %	70,2 %	8,9 %	13,7 %
Luontoliikunta	9,8 %	71,5 %	7,7 %	11,0 %
7.lk	12,6 %	63,2 %	10,3 %	13,8 %
8.lk	8,7 %	73,9 %	5,2 %	12,2 %
9.lk	8,9 %	75,0 %	8,1 %	8,1 %

5.4 Sukupuolen yhteys näkemyksiin

Tutkielman kolmanteen tutkimuskysymykseen sisältyi myös osio: ”Onko oppilaan sukupuolella yhteyttä siihen, millaisessa opetusryhmässä oppilas haluaa opiskella eri liikuntaympäristössä?” Sukupuolesta riippumatta sekaryhmäopetusta kannatettiin eniten. Erillisryhmän kannatus oli suurinta poikien ja pienintä muunsukupuolisten keskuudessa. Sekaryhmän kannatus oli suurinta muunsukupuolisten ja pienintä poikien keskuudessa. Joustavan opetusryhmäjaon kannatus oli suurinta tyttöjen ja pienintä poikien keskuudessa (taulukko 6). Sukupuolella (tyttö, poika, muu) ei havaittu olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä näkemyksiin ($\chi^2(4)= 8,871, p=0,064$).

TAULUKKO 6. Mieluisin opetusryhmä sukupuolittain (n=328).

Sukupuoli	Erillis	Seka	Joustava
Tyttö	17,2 %	62,6 %	20,2 %
Poika	18,5 %	70,2 %	11,3 %
Muu	5,3 %	81,6 %	13,2 %

$\chi^2(4)=8,871, p=0.064$

TAULUKKO 7. Mieluisin opetusryhmä sukupuolittain liikuntaympäristöittäin jaettuna (n=328).

	Erillis	Seka	Joustava	Eos/ei kok.
Uinti	39,8 %	22,6 %	11,6 %	26,0 %
Tyttö	53,7 %	13,4 %	14,0 %	18,9 %
Poika	29,0 %	32,3 %	5,6 %	33,1 %
Muu	15,4 %	30,8 %	20,5 %	33,3 %
MOVE!	23,1 %	52,0 %	9,5 %	15,4 %
Tyttö	27,4 %	50,6 %	11,6 %	10,4 %
Poika	22,0 %	50,4 %	7,3 %	20,3 %
Muu	7,9 %	63,2 %	7,9 %	21,1 %
Tanssi- ja ilmaisuliikunta	17,8 %	56,1 %	10,4 %	15,6 %
Tyttö	18,9 %	56,1 %	14,6 %	10,4 %
Poika	20,3 %	53,7 %	3,3 %	22,8 %
Muu	5,1 %	64,1 %	15,4 %	15,4 %
Kuntoliikunta	20,2 %	55,8 %	9,5 %	14,4 %
Tyttö	21,3 %	57,3 %	11,0 %	10,4 %
Poika	22,8 %	50,4 %	8,1 %	18,7 %
Muu	7,7 %	66,7 %	7,7 %	17,9 %
Voimistelu	18,1 %	51,5 %	15,0 %	15,3 %
Tyttö	17,7 %	52,4 %	20,1 %	9,8 %
Poika	21,1 %	47,2 %	9,8 %	22,0 %
Muu	10,3 %	61,5 %	10,3 %	17,9 %
Jääliikunta	13,2 %	66,3 %	11,7 %	8,9 %
Tyttö	9,8 %	73,2 %	12,2 %	4,9 %
Poika	20,3 %	57,7 %	8,9 %	13,0 %
Muu	5,1 %	64,1 %	17,9 %	12,8 %
Palloilu	12,3 %	63,8 %	14,7 %	9,2 %
Tyttö	9,8 %	65,9 %	19,5 %	4,9 %
Poika	17,9 %	58,5 %	9,8 %	13,8 %
Muu	5,1 %	71,8 %	10,3 %	12,8 %
Yleisurheilu	12,0 %	67,7 %	8,6 %	11,7 %
Tyttö	10,4 %	73,2 %	8,5 %	7,9 %
Poika	16,4 %	59,8 %	9,0 %	14,8 %
Muu	5,1 %	69,2 %	7,7 %	17,9 %
Hiihto/laskettelu	9,8 %	68,0 %	8,0 %	14,2 %
Tyttö	7,9 %	73,8 %	7,3 %	11,0 %
Poika	13,9 %	59,0 %	8,2 %	18,9 %
Muu	5,1 %	71,8 %	10,3 %	12,8 %
Luontoliikunta	9,8 %	71,5 %	7,7 %	11,0 %
Tyttö	6,7 %	77,4 %	7,3 %	8,5 %
Poika	15,4 %	62,6 %	8,1 %	13,8 %
Muu	5,1 %	74,4 %	7,7 %	12,8 %

5.5 Liikunnan arvosanan ja valinnaisliikuntaan osallistumisen yhteys näkemyksiin

Tutkielman kolmanteen tutkimuskysymykseen sisältyi myös osio: ”Onko oppilaan liikuntanumerolla tai valinnaisliikuntaan osallistumisella yhteyttä siihen, millaisessa opetusryhmässä oppilas haluaisi opiskella?” Liikuntanumero jaettiin analyysivaiheessa neljään luokkaan (<7, 8, 9 ja 10). Liikunnan arvosanasta riippumatta sekaryhmäopetusta kannatettiin eniten. Erillisryhmän kannatus oli suurinta oppilailla, joiden arvosana oli 7 tai alle, ja pienintä oppilailla, joiden arvosana oli 9. Sekaryhmän kannatus oli suurinta oppilailla, joiden arvosana oli 9 ja pienintä oppilailla, joiden arvosana oli 7 tai alle. Joustavan opetusryhmän kannatus oli suurinta oppilailla, joiden arvosana oli 8 ja pienintä oppilailla, joiden arvosana oli 7 tai alle. Taulukosta 8 selviää liikuntanumeron yhteys oppilaiden näkemyksiin. Liikuntanumerolla ei havaittu olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä oppilaiden näkemyksiin ($\chi^2(6)=3,316$, $p=0,768$).

TAULUKKO 8. Liikunnan arvosanan vaikutus näkemyksiin (n=333).

Liikuntanumero	Erillisryhmä	Sekaryhmä	Joustava	Kaikki
7 tai alle	22,8 %	64,9 %	12,3 %	100 %
8	15,9 %	65,5 %	18,6 %	100 %
9	13,5 %	71,2 %	15,4 %	100 %
10	16,0 %	68,0 %	16,0 %	100 %

$\chi^2(6)=3,316$, $p=0,768$

Tutkielmaan vastanneista oppilaista myös valinnaisliikuntaan osallistui 76 (23,2 %). Valinnaisliikuntaan osallistumisesta riippumatta sekaryhmäopetusta kannatettiin eniten. Sekä erillisopetuksen että sekaryhmäopetuksen kannatus oli suurempaa valinnaisliikuntaan osallistuvien keskuudessa, kun taas joustavaa opetusryhmäjakoja kannattivat enemmän ne, jotka eivät osallistuneet valinnaisliikuntaan. Taulukosta 9 selviää valinnaisliikuntaan osallistumisen yhteys oppilaiden näkemyksiin. Valinnaisliikuntaan osallistumisella ei havaittu olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä oppilaiden näkemyksiin ($\chi^2(2)=1,114$, $p=0,573$).

TAULUKKO 9. Valinnaisliikuntaan osallistumisen vaikutus näkemyksiin (n=328).

Osallistuminen	Erillisryhmä	Sekaryhmä	Joustava
Kyllä	17,8 %	69,9 %	12,3 %
Ei	15,8 %	66,8 %	17,4 %

$\chi^2(2)=1,114$, $p=0,573$

5.6 Opetusryhmän koon yhteys näkemyksiin

Tutkielmaan vastanneiden oppilaiden liikuntaryhmien koot vaihtelivat 15 ja 40 oppilaan välillä. Tutkielman kolmanteen tutkimuskysymykseen sisältyi myös osio: ”Onko oppilaan opetusryhmän koolla yhteyttä siihen, millaisessa ryhmässä hän haluaa opiskella?” Koulujen välistä vertailua ei ollut mielekäästä tehdä, sillä otoskoko vaihteli eri koulujen välillä huomattavasti. Opetusryhmän koko jaettiin analyysivaiheessa kolmeen luokkaan (alle 20, 21–25 sekä yli 25). Alle 20 oppilaan ryhmässä liikkui 37 (12,0 %), 21–25 oppilaan ryhmässä 192 (62,3 %) ja yli 25 oppilaan ryhmässä 79 (25,6 %). Opetusryhmän koosta riippumatta sekaryhmäopetusta kannatettiin eniten. Alle kahdenkymmenen oppilaan ryhmissä erillisryhmäopetusta kannatettiin enemmän kuin suuremmissa opetusryhmissä. Joustavaa opetusta kannatettiin puolestaan enemmän vähintään kahdenkymmenen oppilaan ryhmissä kuin pienemmissä ryhmissä (taulukko 10). Opetusryhmän koolla oli tilastollisesti melkein merkitsevä yhteys oppilaiden näkemyksiin ($\chi^2(4)=9,568$, $p=0,048$).

TAULUKKO 10. Tämänhetkisen opetusryhmän koon vaikutus näkemyksiin (n=308).

Ryhmäkoko	Erillisryhmä	Sekaryhmä	Joustava
Toive			
Alle 20	27,1 %	62,7 %	10,2 %
20–25	13,9 %	70,5 %	15,7 %
26–31	9,1 %	72,7 %	18,2 %

$\chi^2(4)=9,568$, $p=0,048^*$

TAULUKKO 11. Opetusryhmän koon vaikutus oppilaiden näkemyksiin liikuntaympäristöittäin jaettuna (n=308).

	Erillis	Seka	Joustava	Eos/ei kok.
Uinti	36,5 %	24 %	12,1 %	27,4 %
alle 20	51,7 %	23,3 %	10,0 %	15,0 %
20–25	36,6 %	24,4 %	9,8 %	29,3 %
yli 25	37,2 %	21,8 %	16,7 %	24,4 %
MOVE!	23,1 %	52,0 %	9,5 %	15,4 %
alle 20	32,2 %	44,1 %	8,5 %	15,3 %
20–25	22,0 %	54,9 %	9,8 %	13,4 %
yli 25	15,4 %	59,0 %	12,8 %	12,8 %
Tanssi- ja ilmaisuliikunta	17,8 %	56,1 %	10,4 %	15,6 %
alle 20	25,0 %	55,0 %	11,7 %	8,3 %
20–25	17,8 %	55,8 %	9,8 %	16,6 %
yli 25	9,0 %	65,4 %	11,5 %	14,1 %
Kuntoliikunta	20,2 %	55,8 %	9,5 %	14,4 %
alle 20	36,7 %	50,0 %	6,7 %	6,7 %
20–25	16,0 %	58,3 %	11,0 %	14,7 %
yli 25	14,1 %	62,8 %	10,3 %	12,8 %
Voimistelu	18,1 %	51,5 %	15,0 %	15,3 %
alle 20	23,3 %	50,0 %	10,0 %	16,7 %
20–25	17,8 %	49,1 %	18,4 %	14,7 %
yli 25	10,3 %	64,1 %	11,5 %	14,1 %
Jääliikunta	13,2 %	66,3 %	11,7 %	8,9 %
alle 20	23,3 %	61,7 %	8,3 %	6,7 %
20–25	8,0 %	66,9 %	14,7 %	10,4 %
yli 25	14,1 %	74,4 %	7,7 %	3,8 %
Palloilu	12,3 %	63,8 %	14,7 %	9,2 %
alle 20	18,6 %	62,7 %	15,3 %	3,4 %
20–25	9,8 %	64,6 %	15,2 %	10,4 %
yli 25	10,3 %	69,2 %	14,1 %	6,4 %
Yleisurheilu	12,0 %	67,7 %	8,6 %	11,7 %
alle 20	23,3 %	63,3 %	8,3 %	5,0 %
20–25	11,0 %	66,3 %	10,4 %	12,3 %
yli 25	5,2 %	80,5 %	6,5 %	7,8 %
Hiihto/laskettelu	9,8 %	68,0 %	8,0 %	14,2 %
alle 20	15,0 %	70,0 %	8,3 %	6,7 %
20–25	8,6 %	66,3 %	9,2 %	16,0 %
yli 25	5,1 %	75,6 %	6,4 %	12,8 %
Luontoliikunta	9,8 %	71,5 %	7,7 %	11,0 %
alle 20	16,7 %	66,7 %	8,3 %	8,3 %
20–25	8,6 %	73,6 %	7,4 %	10,4 %
yli 25	5,1 %	79,5 %	7,7 %	7,7 %

6 POHDINTA

Tämän tutkielman tavoitteena oli selvittää helsinkiläisten yläkoulujen oppilaiden näkemyksiä siitä, millaisessa opetusryhmässä he haluaisivat liikuntatunneilla opiskella. Koska liikunnanopetusta toteutetaan hyvin erilaisissa ympäristöissä, tavoitteena oli erityisesti tarkastella sitä, onko liikuntaympäristöllä vaikutusta oppilaiden halukkuuteen eri ryhmätyyppejä kohtaan. Tutkielmassa tarkasteltiin oppilaan nykyisen ja aiempien opetusryhmien, luokka-asteen, sukupuolen, pakollisen liikunnan arvosanan, valinnaisliikuntaan osallistumisen ja opetusryhmän koon vaikutusta oppilaiden näkemyksiin. Lisäksi selvitettiin, millaisissa opetusryhmissä pakollista liikunnanopetusta toteutetaan Helsingin suomenkielisissä yleisopetuksen yläkouluissa.

6.1 Tutkimuksen päätulokset

Tutkielmaan vastanneet oppilaat saivat kertoa näkemyksensä siitä, millaisessa opetusryhmässä he haluaisivat opiskella liikuntaa, jos heidän olisi mahdollista valita vain yksi ryhmätyyppi, eikä liikuntaympäristösidonnainen jako olisi mahdollinen. Vastausten perusteella suurin osa oppilaista halusi opiskella liikuntaa sekaryhmässä, jossa suurin osa oppilaista vastaamishetkellä myös opiskeli.

Aiheesta aiemmin tehdyissä tutkimuksissa on ilmennyt ristiriitaisia tuloksia liittyen oppilaiden mielipiteisiin opetusryhmiä kohtaan. Vuonna 2010 tehdyssä liikunnanopetuksen seuranta-arvioinnissa 68 % pojista ja 74 % tytöistä halusi opiskella liikuntaa erillisissä ryhmissä. Tamminiemen ja Viitalan vuonna 2019 valmistuneessa pro gradussa ilmeni, että 56 % oppilaista kannatti sekaryhmäopetusta. Pojista sekaryhmäopetusta kannatti 62 %, kun taas tytöistä 47 %. Karppisen vuonna 2017 valmistuneessa pro gradussa oppilaiden näkemykset jakautuivat lähes tasan seka- ja erillisryhmäopetuksen välillä.

Oppilaiden aiemmilla ja nykyisellä opetusryhmillä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä sekä opetusryhmän koolla tilastollisesti merkitsevä yhteys siihen, millaisessa opetusryhmässä he toivoivat liikuntaa opetettavan. Muilla taustamuuttujilla, kuten sukupuolella, luokka-asteella,

liikuntanumerolla, tai valinnaisliikuntaan osallistumisella ei havaittu olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä näkemyksiin eri ryhmätyyppejä kohtaan.

Myös aikaisempien pro gradu -tutkielmien perusteella suurin osa oppilaista liikkuu mieluiten siinä ryhmässä, josta heillä on kokemusta ja jossa he vastaamishetkellä liikkuvat. Esimerkiksi vain pieni osa oppilaista, jotka ovat liikkuneet koululiikunnassa pelkästään erillisryhmissä, haluaisi jatkossa liikkua sekaryhmissä ja päinvastoin. (Tammisaari & Viitala 2019; Temonen 2016; Kurppa 2011.)

Tämän tutkielman tulos siitä, että aiemmilla sekä nykyisellä opetusryhmällä oli merkitsevä yhteys oppilaiden näkemyksiin mieluisammasta opetusryhmästä, oli linjassa aiheesta aiemmin tehdyn tutkimuksen kanssa. Lisäksi tulos siitä, että sukupuolella, luokka-asteella sekä valinnaisliikuntaan osallistumisella ei ollut yhteyttä näkemyksiin, tukee aiemmissä tutkimuksissa saatuja tuloksia.

Ristiriitaista aiempiin tutkielmiin verrattuna on sen sijaan se, että pakollisen liikunnan arvosanalla ei havaittu olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä oppilaiden halukkuuteen eri ryhmätyyppejä kohtaan. Esimerkiksi Pehkosen ja Pätärin (1998) pro gradu -tutkielmassa on todettu, että liikunnasta paremman arvosanan omaavat kannattavat enemmän sekaryhmäopetusta, heikomman numeron omaavien kannattaessa puolestaan erillisopetusta liikunnanopetuksen toteuttamistapana. Tähän tutkielmaan vastanneiden oppilaiden liikunnan arvosanat olivat keskimäärin hyvät, kun taas Pehkosen ja Pätärin tutkielmassa oppilaiden arvosanoissa oli enemmän vaihtelua.

Erittäin mielenkiintoisena tuloksena voidaan pitää opetusryhmän koon tilastollisesti melkein merkitsevää yhteyttä halukkuuteen eri opetusryhmätyyppejä kohtaan. Tästä ei ole viitteitä aiemmissä tutkielmissa. Aiheeseen liittyviä syitä olisi erittäin mielenkiintoista ja tärkeää selvittää lisää.

Tutkielmaan vastanneilta oppilailta kysyttiin myös näkemystä siitä, millaisessa opetusryhmässä he haluaisivat opiskella eri liikuntaympäristöissä. Vastausten mukaan liikuntaympäristöllä oli

vaikutusta siihen, millaisessa opetusryhmässä oppilaat halusivat opiskella. Erillisryhmäopetus oli suosituin vaihtoehto vesiliikuntaympäristössä, kun muissa liikuntaympäristöissä sekaryhmäopetus oli vaihtoehtoista suosituin. Joustavaa opetusryhmää kannatettiin vähiten jokaisessa liikuntaympäristössä, lukuun ottamatta palloilu ympäristöä. ”En osaa sanoa” tai ”Ei kokemusta -vastausten osuus oli suurin vesiliikuntaympäristössä, kun muissa ympäristöissä sen osuus oli tasaisesti melko vähäinen.

On tärkeää pohtia sitä, mikä tekee erillisryhmäopetuksesta suosituimman vaihtoehdon vesiliikuntaympäristössä. Ympäristöön liittyy keskeisesti kehollisuus sekä toisten nähtävillä oleminen. Edellä mainitut tekijät yhdistettynä nuoruusiän herkkään kehitysvaiheeseen saavat aikaan sen, että toisen sukupuolen läsnäoloa ei koeta vesiliikuntatunneilla toivottavana. Samalla tulee muistaa, että joillekin oppilaille omien koulutovereiden läsnäolo – vaikka he edustaisivat samaa sukupuolta – voi olla ylitsepääsemätön este vesiliikunnan opetukseen osallistumiselle. Erillisryhmäopetusta vesiliikuntaympäristössä puoltaa myös eräs käytännön seikka. Lainsäädännön mukaan opettajan on vastuussa oppilaistaan oppitunnin aikana. Opettajan on kyettävä valvomaan oppilaitaan koko oppitunnin ajan. Riittävä valvonta onnistuu uimahallissa vain sellaiselta opettajalta, jolla on mahdollisuus mennä valvomaan oppilaita myös pukuhuonetiloihin, mikä edellyttää opettajan olevan samaa sukupuolta kuin oppilaansa.

Erillisryhmäopetuksen suosio oli toiseksi suurinta MOVE!-mittauksissa. Tämä on huomionarvoinen tulos, jonka taustatekijöitä olisi ehdottomasti syytä selvittää lisää. Ovatko syynä esimerkiksi tyttöjen ja poikien erilaiset suoritusasteikot tai tehtävät, vai onko oman fyysisen toimintakyvyn paljastuminen eri sukupuolille ylitsepääsemätön tekijä. Yhtenä vaihtoehtona erillisryhmäopetuksen suosioon on mittaustilanteen näkyvyys. Oppilaan suorittaessa erilaisia mittauksiin kuuluvia liikuntatehtäviä, hän ja hänen taitonsa ovat muiden oppilaiden silmien alla, mikä voi olla näkemyksiin vaikuttava tekijä.

Muut liikuntaympäristöt, joissa ilmeni eniten erillisryhmäopetuksen kannatusta, olivat kuntoliikunta, tanssi- ja ilmaisuliikunta sekä voimistelu. Myös näiden ympäristöjen erityispiirteitä muihin ympäristöihin nähden olisi syytä selvittää tarkemmin. Mahdollisia selityksiä voisivat olla toisten silmien alla oleminen omaa suoritusta tehtäessä, kehollisuus,

oman kehonhallinnan vahva näkyminen toisille sekä yksilötyöskentely. Vertailukohdaksi voidaan ottaa palloilu, jääliikunta, suksiliikunta sekä luontoliikuntaympäristöt, joissa keskeisinä elementteinä ovat erilaisten välineiden mukanaolo ja huomion kiinnittyminen niihin, joukkueiden yhteistoiminta sekä erityisesti luontoliikuntaympäristössä itsenäinen työskentely omassa tahdissa.

Tutkielmassa selvitettiin myös sitä, millä tavoin pakollisen liikunnan opetus on järjestetty Helsingin kaupungin suomenkielisissä yleisopetuksen yläkouluissa. Vaikka kaikkiin kouluihin ei saatu yhteyttä, vastanneiden koulujen joukosta voidaan tehdä johtopäätös, että sekaryhmäopetus on tällä hetkellä vallitseva opetustapa Helsingin suomenkielisissä yläkouluissa. Koska tutkielmaan vastanneista oppilaista suurin osa opiskeli liikuntaa sekaryhmässä, voidaan tutkielman kohdejoukon todeta olevan tältä osin edustava otos koko Helsingin mittakaavassa. Samalla on kuitenkin syytä huomauttaa, että muiden taustamuuttujien ei voida sanoa olevan yleistettävissä koko Helsingin tasolle. Lisäksi johtopäätöksiä tehdessä on huomattava kaupungin eri alueiden väliset erot, joita olisi niin ikään oleellista ja mielenkiintoista tarkastella lisää laajemman ymmärryksen saavuttamiseksi.

6.2 Johtopäätökset

Tutkielman tulosten perusteella voidaan sanoa, että kumpikin yleisimmistä liikunnanopetuksen toteuttamistavoista ei oppilaiden näkemysten perusteella ole optimaalisin liikunnanopetuksen toteuttamistapa, sillä mielipiteiden vaihtelu eri liikuntaympäristöjen välillä oli merkittävää. Vesiliikunnan opetuksen voidaan sanoa olevan perusteltua toteuttaa erillisopetuksena, kun taas muissa liikuntaympäristöissä sekaryhmäopetukselle ei ole nähtävissä merkittäviä esteitä. Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että suurin osa tutkielmaan oppilaista on tyytyväisiä liikunnanopetuksen sekaryhmiin, jolloin ryhmäjaon voidaan nähdä olevan pääosin onnistunut.

Helsingin tilanne opetusryhmäjaon suhteen on kokonaisuudessaan sekaryhmäpainottunut. Viime vuosien merkittävä muutos erillisryhmistä sekaryhmiin ei tämän tutkielman perusteella ole kohdannut merkittävää vastarintaa. Yläkoulun sekaryhmäopetus voidaan nähdä luonnollisena jatkumona alakoulussa käytössä olevalle sekaryhmäopetukselle. Koska

sekaryhmäopetukseen on jo aiemmillä vuosiluokilla totuttu, ei toisen sukupuolen läsnäolo liene yhtä ongelmallinen asia kuin jos esimerkiksi alakoulun erillisryhmäopetuksesta siirryttäisiin yläkoulussa sekaryhmiin. Aiemmissa tutkielmissa on tullut esille myös se, että sekaryhmäopetukseen siirtyminen kesken yläkoulun ei ole mielekäästä, vaan se tulisi aloittaa heti yläkoulun alussa, seitsemännen luokan syksyllä. (Lassila 2017, Ruotoistenmäki 2020)

Liikunnanopetuksen opetusryhmiä tarkasteltaessa on syytä muistaa liikunta-oppiaineen laaja-alaisuus. Eri liikuntaympäristöjen välillä on havaittavissa runsaasti eroavaisuuksia. On jopa odotettavaa, että erilaisissa opetusolosuhteissa tai liikuntaympäristöissä toivotaan erilaisia ryhmäkoonpanoja. Esimerkkinä voidaan mainita vesiliikunta- ja luontoliikuntaympäristöjen opetusolosuhteiden väliset erot, joilla voidaan olettaa olevan vaikutusta oppilaiden toiveisiin mieluisimmasta ryhmätyypistä.

On syytä muistaa, että vaikka tämän tutkielman perusteella voidaan todeta sekaryhmäopetuksen olevan halutuin vaihtoehto kaikissa muissa liikuntaympäristöissä, pois lukien vesiliikuntaympäristö, kyseessä on ainoastaan oppilaiden näkökulma. Jotta ilmiöstä olisi mahdollista saavuttaa laajempi ymmärrys, olisi näkemyksiä tarpeen selvittää laajemmalta oppilasjoukolta sekä oppilaille liikuntaa opettavilta opettajilta. Näin olisi mahdollista tehdä vertailua esimerkiksi oppilaiden ja opettajien näkemysten väliltä. Lisäksi olisi kiintoisaa selvittää eri alueiden, kaupunkien tai koulujen välisiä eroja.

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että koska liikunnanopetus on erittäin laaja ja monipuolinen ilmiö, johon liittyy runsaasti taustamuuttujia, olisi jopa yllättävää, jos aiheeseen liittyvät näkemykset olisivat samanlaisia eri liikuntaympäristöissä. Voidaan todeta, että paras tapa toteuttaa liikunnanopetuksen ryhmäjako vaihtelee olosuhteet ja taustamuuttujat huomioon ottaen. Tutkimusta tulisikin tehdä laajasti erilaisten taustamuuttujien avulla, jotta liikunnanopetusta voitaisiin toteuttaa mahdollisimman laajasti parhaalla mahdollisella tavalla.

Nieminen muistuttaa tutkielmassaan, että jokainen oppilas on ainutlaatuinen yksilö, mistä johtuen kaikki aiheesta tehdyt havainnot ja päätelmät eivät päde aina yksittäisen oppilaan kohdalla. Oppilaat kokevat motivaation ja viihtymisen liikuntatunneilla hyvin yksilöllisesti,

joten samassa liikuntaryhmässä yksittäisillä oppilailta voi olla hyvin erilaisia kokemuksia (Soini 2006).

Viime vuosina sekaryhmien yleistyessä on nähty, että sekaryhmä on etenkin yläkoulussa erillisryhmää helpompi muodostaa. Tämä johtuu käytännössä siitä, että erillisryhmää varten on usein koottava oppilaita usealta eri rinnakkaisluokalta, kun taas sekaryhmä on helppo muodostaa saman luokan oppilaista. On siis mahdollista, että sekaryhmiä perustellaan erilaisilla tavoilla, vaikka käytännössä syy saattaa olla lukujärjestystekninen. Vaarana on myös ryhmäkokojen kasvaminen, sillä liian suuri ryhmä aiheuttaa opetukselle merkittäviä haasteita. On toki ymmärrettävää, että lukujärjestysten laatiminen voi olla opetuksen järjestäjälle erittäin monimutkainen ja vaikea prosessi. Riippumatta siitä, millä tavalla liikunnanopetus tullaan järjestämään, tulisi perusteluiden kulloisenkin ryhmäntyyppin puolesta olla vahvat, ja päätöksenteossa kuunnella sekä liikunnanopettajien että oppilaiden mielipiteitä. Vallitseva tilanne on kuitenkin se, että molempien ryhmien näkemykset jäävät usein huomiotta asioista päätettäessä.

6.3 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset

Tällä tutkielmalla on useita vahvuuksia ja rajoituksia. Tutkielman otoskoko on määrällisen tutkimusotteen näkökulmasta varsin hyvä. Samalla tulee huomioida se seikka, että oppilaiden kokemus eri opetusryhmätyypeistä oli suppea. Tutkimuksen yleistettävyyden voidaan sanoa olevan hyvä Helsingin alueella, mutta koko maata koskevia yleistyksiä ei ole mahdollista tehdä. Tutkimukseen liittyvä kato oli erittäin pientä, sillä tutkimusaineistosta jouduttiin poistamaan ainoastaan yksittäisiä puutteellisia tai virheellisiä vastauksia. Oppilaiden vastauksista oli havaittavissa se, että vastauksia oli pohdittu, mikä on tutkielman luotettavuuden kannalta erinomainen asia.

Koska tämän tutkielman tutkimusote oli määrällinen, ei oppilaiden näkemyksiin vaikuttavia syitä selvitetty. Kirjallisuuskatsauksessa on kuitenkin tarkasteltu aiemmissa tutkielmissa esiin nousseita oppilaiden mielipiteisiin vaikuttavia tekijöitä. Tämä auttaa hahmottamaan

kokonaiskuvaan ilmiöön liittyen. Kirjallisuuskatsaukseen sisältyy vahva kronologinen aikaperspektiivi, jonka ansiosta asioiden välisiä syy-seuraus -suhteita sekä kronologisia kehityskulkuja voidaan tarkastella. Tämä puolestaan lisää ymmärrystä nykyhetken tilanteesta sekä liikunnanopettajien koulutuksesta että liikunnanopetuksen opetusryhmien muodostamisesta. Samalla se auttaa näkemään monet asiat varsin luonnollisena jatkumona vuosikymmenten sekä vuosisatojen välillä.

Tutkielman aineistonkeruuta suunniteltaessa tavoitteena oli saada muodostettua mahdollisimman laaja kuva helsinkiläisestä liikunnanopetuksesta. Tarkoituksena oli löytää erilaisia kouluja erilaisilta alueilta, jotta koko kaupunki tulisi edustetuksi mahdollisimman laajasti. Yhteydenotot tiettyihin kouluihin eivät tuottaneet tulosta. Myönteinen asia on se, että liikuntaan liittyvässä keskustelussa usein varjoo jäävien sukupuolivähemmistöjen osuus tutkielmaan vastanneissa voidaan sanoa olevan määrällisesti hyvä. Tämä lisää tutkielman luotettavuutta kyseisen näkökulman osalta. Helsingissä merkittävän ulkomaalaistaustaisten oppilaiden osuudesta huolimatta kyseisen ryhmän edustajien määrä jäi vähäiseksi, sillä niihin kouluihin, joissa kyseisiä oppilaita on suhteellisesti eniten, ei saatu yhteyttä. Samalla voidaan todeta, että näkökulmassa on pontta jatkotutkimukseen.

Tutkielmaa varten ei löytynyt valmiita sopivia kyselyitä tai mittareita, joten kyselylomake laadittiin itse, ja sitä käytettiin ensimmäistä kertaa tätä tutkimusta varten. Kyselylomaketta laatiessa kysymykset pidettiin lyhyinä ja yksinkertaisina. On huomattava, että itse laaditun kyselylomakkeen käyttäminen aineistonkeruussa lisää mahdollisuuksia virhetekijöihin tutkimuksessa.

6.4 Jatkotutkimusehdotukset

Eri tutkielmissa saadut tulokset, vaihtelut vuosikymmenten välillä sekä erityisesti joidenkin tulosten ristiriitaisuus herättävät mielenkiintoisia kysymyksiä sekä halun että tarpeen tutkia aihetta myöhemmin lisää. Oppilaiden näkemyksiin vaikuttavia tekijöitä olisi tärkeää selvittää laadullisella tutkimusotteella. Olisi erittäin tärkeää, että aihetta tutkittaisiin mahdollisimman

monista eri näkökulmista sekä mahdollisimman laajalla otoksella. Koska nykyisellä ja aiemmalla ryhmätyypillä oli tilastollisesti merkitsevä yhteys oppilaiden näkemyksiin, olisi tärkeää antaa oppilaiden kokeilla eri opetusryhmätyyppejä, jotta he voivat muodostaa näkemyksensä koettuihin vaihtoehtoihin perustuen, ja tehdä tutkimusta tähän perustuen. Tutkimuksen avulla voidaan saada arvokasta tietoa opetuksen järjestäjille, opettajille ja rehtoreille, joilla ainakin toistaiseksi on valta päättää liikunnanopetuksen opetusryhmistä. Tämä voi auttaa saavuttamaan liikunnanopetuksen perimmäisen tavoitteen – kasvattaminen liikunnalliseen elämäntapaan ja myönteiset liikuntakokemukset mahdollisimman monelle oppilaalle.

LÄHTEET

- Annerstedt, C. (2005). Physical education in Sweden. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) International comparison of physical education. Oxford, UK: Meyer & Meyer Sport, 604–629.
- Berg, P. (2003). Sukupuolitettu liikuntakasvatus? Liikunta & Tiede 40 (2), 19–22.
- Berg, P. (2010). Ryhmärajoja ja hierarkioita: etnografinen tutkimus peruskoulun yläasteen liikunnanopetuksesta. Sosiaalipsykologisia tutkimuksia 22. Helsingin yliopisto.
- Berg, P. & Kokkonen, M. (toim.) (2018). Urheilun takapuoli – tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja. Helsinki.
- Graham, G. (1992). Teaching children physical education; Becoming a master teacher. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Greytak, E. A., Kosciw, J. G., & Diaz, E. M. (2009). Harsh Realities: The Experiences of Transgender Youth in Our Nation's Schools. New York: GLSEN.
- Hannon, J. & Ratliffe, T. (2005). Physical activity levels in coeducational and single-gender high school physical education settings. Journal of Teaching in Physical Education 24 (2), 149–165.
- Hiltunen, T. (1998). Yläasteen ja lukion oppilaiden kokemuksia ja käsityksiä koululiikunnasta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 26.5.2022. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/9519>
- Helsingin Sanomat. (2018). Suomessa ammatit jakautuvat edelleen miesten ja naisten töihin – Miksi tytöille ja pojille pitää edelleen olla erilliset liikuntatunnit? <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005605475.html>
- Jääskeläinen, L., Hautakorpi, J., Onwen-Huma, H., Niittymäki, H., Pirttijärvi, A., Lempinen, M. & Kajander, V. (2016). Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Opetushallitus: Oppaat ja käsikirjat 5/2015. Tampere: Suomen yliopistopaino.
- Kokkonen, M. (2013). Liikuntapedagogiikan yhdenvertaisuus – sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen näkökulma. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) Liikuntapedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 430–461.

- Koponen, P. (2019). Liikunnanopettajien näkemyksiä seka- ja erillisryhmien opettamisesta sekä kaksijakoisesta sukupuolikäsityksestä. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 26.5.2022. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/63841/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201905092502.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kurppa, J. (2011). Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien koululiikuntakokemukset, liikunnanopetuksen sisällöt ja liikunnan opetusryhmät. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 26.5.2022. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/26696>
- Kuusi, H., Jakku-Sihvonen, R. & Koramo, M. (2009). Koulutus ja sukupuolten tasa-arvo. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:52.
- Lahti, J. (2017). Jumpan jäljiltä akateemiseen maisterintutkintoon. Jyväskylän yliopiston liikunnanopettajakoulutus vuosina 1963–2013.
- Lassila, S-M. (2017). Liikunnan yhteisopetus yläkoulussa – oppilaan toive vai kauhistus? Tapaustutkimus yhden yhteisopetukseen siirtyneen luokan oppilaiden kokemuksista. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Lehtonen, J. (2003). Sukupuoli ja seksuaalisuus koulussa. Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertomukset. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 31.
- Liito (Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry). (2018). Näkökulma liikunnan sekaryhmäopetukseen. Viitattu 8.5.2022. <https://www.liito.fi/uutiset/nakokulmaliikunnan-sekaryhmaopetukseen/>
- McKenzie, T.L., Prochaska, J.J., Sallis, J.F. & La Master, K.J. (2004). Coeducation and singlesex education in middle schools: Impact on physical activity. *Research Quarterly for Exercise and Sport* 75, 446–449.
- Metsämuuronen, J. (2011). Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp Oy.
- Mustonen, K. (2003). Mihin rehtoria tarvitaan? Rehtorin tehtävät ja niiden toteutuminen Pohjois-Savon yleissivistävissä kouluissa. Oulun yliopisto.
- Nieminen, A. (2020). Sekaryhmät vai erillisryhmät? Yläkoululaisten toiveita liikunnanopetuksen ryhmäjaosta. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 26.5.2022. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/69026/1/URN%3ANBN%3Afi%3ajyu-202005183280.pdf>

- Palomäki, S. & Heikinaro-Johansson, P. (2010). Liikunnan oppimistulosten seuranta-arviointi perusopetuksessa 2010. Koulutuksen seurantaraportit 2011:4. Opetushallitus.
- Pehkonen, P. & Pätäri, P. (1997). Yläasteen oppilaiden kokemuksia liikunnan yhteisopetuksesta. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 26.5.2022. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/9606>
- Peruskouluasetus 1983. 44§ /12.10.1984/718
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985, Helsinki: Kouluhallitus
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 1994, Helsinki: Opetushallitus
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, Helsinki: Opetushallitus
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, Helsinki: Opetushallitus
- Puhakka, J. (2018). “Joskus pojat nauraa tytöille ja tytöt pojille” – kuudesluokkalaisten näkemyksiä liikunnan sukupuoliryhmittelystä. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Pühse U. & Gerber, M. (2005). International comparison of physical education. Oxford UK: Meyer & Meyer Sport.
- Ruotoistenmäki, J. (2020). Onnistumisia ja haasteita sekaryhmäopetuksessa liikunnanopettajien kertomana. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Tamminiemi, E. & Viitala, V. (2019). Tytöt ja pojat yhdessä vai erikseen? Kahdeksasluokkalaisten näkemyksiä liikunnanopetuksen opetusryhmistä. Turun yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma.
- Temonen, J. (2016). Yläkoululaisten näkemyksiä liikunnanopetuksen opetusryhmistä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 26.5.2022. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/51134>
- Treanor, L., Graber, K., Housner, L. & Wiegand, R. (1998). Middle school students' perceptions of coeducational and same-sex physical education classes. *Journal of Teaching in Physical Education* 18 (1), 43–56.
- Tähtinen, J. (2011). Moraali ja terveys kansalais- ja koulukasvatuksen polttopisteessä. Teoksessa A. Heikkinen & P. Leino-Kaukiainen (toim.) *Valistus ja koulunpenkki – Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Wallace, L., Buchan, D. & Sculthorpe, N. (2019). A comparison of activity levels of girls in single-gender and mixed-gender physical education. *European Physical Education Review* 1-10. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1356336X19849456>
- Wuolio, E-L. & Jääskeläinen, L. (1993). *Kyykkyyn – ylös*. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja.

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake.

KYSELYLOMAKE

Ympyröi sopiva vaihtoehto.

1. Sukupuoli	TYTTÖ	POIKA	MUU	
2. Luokka-aste	7.lk	8.lk	9.lk	
3. Viimeisin liikuntanumero	4	5	6	7
	8	9	10	
4. Koulu:	_____			
5. Osallistutko valinnaisliikuntaan	KYLLÄ	EN		

Erillisryhmällä tarkoitetaan opetusryhmää, joka on jaettu sukupuolen mukaan. Ryhmässä on siis vain tyttöjä tai vain poikia.

Sekaryhmällä tarkoitetaan opetusryhmää, jossa tytöt ja pojat ovat samassa ryhmässä.

Joustavalla ryhmällä tarkoitetaan opetusryhmää, jonka koostumus vaihtelee. Ryhmä voidaan jakaa esimerkiksi sukupuolen mukaan, mutta myös muulla tavoin (esim. mielenkiinnon kohteiden perusteella).

6. Minulla on kokemusta yläkoulun aikana (voit tarvittaessa valita **useamman** vaihtoehdon)
ERILLISRYHMÄSTÄ	SEKARYHMÄSTÄ	JOUSTAVASTA RYHMÄSTÄ

7. Oma **tämänhetkinen** pakollisen liikunnan ryhmä

ERILLISRYHMÄ

SEKARYHMÄ

JOUSTAVA RYHMÄ

8. Tämänhetkisen opetusryhmän koko (oppilaiden lukumäärä) _____

9. Mieluisin

ryhmätyyppi

(**valitse**

yksi)

ERILLISRYHMÄ

SEKARYHMÄ

JOUSTAVA RYHMÄ

10. Tähän voit perustella vastaustasi:

Seuraavaksi kysytään mielipidettäsi siitä, millaisessa ryhmässä haluaisit olla liikuntatuntien eri liikuntaympäristöissä.

11. Mikä ryhmätyyppi sopisi mielestäsi parhaiten seuraaviin liikuntaympäristöihin? (EOS = En osaa sanoa)

- **Vesiliikunta** (esim. uinti)

ERILLIS

SEKA

JOUSTAVA

EOS/EIKOKEMUSTA

- **Palloilu**

ERILLIS

SEKA

JOUSTAVA

EOS/EI KOKEMUSTA

- **Voimistelu** (esim. telinevoimistelu)

ERILLIS

SEKA

JOUSTAVA

EOS/EI KOKEMUSTA

- **Jääliikunta** (esim. luistelu/jääpelit)

ERILLIS

SEKA

JOUSTAVA

EOS/EI KOKEMUSTA

- **Hiihto**

ERILLIS

SEKA

JOUSTAVA

EOS/EI KOKEMUSTA

Kuntoliikunta (esim. kuntopiiri/circuit training)

ERILLIS

SEKA

JOUSTAVA

EOS/EI KOKEMUSTA

- **Tanssi**
ERILLIS SEKA JOUSTAVA EOS/EI KOKEMUSTA
- **Yleisurheilu**
ERILLIS SEKA JOUSTAVA EOS/EI KOKEMUSTA
- **Luontoliikunta** (esim. suunnistus)
ERILLIS SEKA JOUSTAVA EOS/EI KOKEMUSTA
(esim. suunnistus)
- **MOVE!**
ERILLIS SEKA JOUSTAVA EOS/EI KOKEMUSTA

KIITOS VASTAUKSISTASI! 😊